

การสร้างสรรค์ประติมากรรมเรื่องรูปจิตสัมพัทธ์ จากภูมิปัญญางานหัตถกรรมศิลป์
เพื่อตกแต่ง ภูเรือแข่งข้าวรี รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย

โดย
นายธีระพงษ์ ธรรมเจริญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การสร้างสรรค์ประติมากรรมเรื่องรูปจิตสัมพัทธ์ จากภูมิปัญญางานหัตถกรรมศิลป์
เพื่อตกแต่ง ภูเรือแข่งข้าวรี รีสอร์ทแอนดส์สปา จังหวัดเลย

โดย
นายธีระพงษ์ ธรรมเจริญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE IMAGINATION OF RELATIVE SCULPTURE FROM HANDICRAFT KNOWLEDGE
FOR DECORATION IN PHURUA SANCTUARY RESORT AND SPA, LOEI PROVINCE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree
Master of Fine Arts Program in Design Arts
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2015
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างสรรค์
ประติมากรรมเรื่องรูปจิตสัมพันธ์ จากภูมิปัญญางานหัตถกรรมศิลป์ เพื่อตกแต่ง ภูเรือ แสงชัย
รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย” เสนอโดย นายธีระพงษ์ ธรรมเจริญ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร
ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศน์วงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ปรีชา ปั่นเกล้า
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ร.ต.อ.อนุชา แผงเกษร

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์พันธุ์ ครุฑะเสน)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ดร.ฐิติพร ภูานวังสะ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ประเสริฐ พิษยะสุนทร)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ปรีชา ปั่นเกล้า)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ร.ต.อ.อนุชา แผงเกษร)

...../...../.....

57156349: สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ

คำสำคัญ: การสืบสานภูมิปัญญา / ประติมากรรมรูปจิตสัมพันธ์ / หัตถกรรมศิลป์

ธีระพงษ์ ธรรมเจริญ: การสร้างสรรค์ประติมากรรมเรื่องรูปจิตสัมพันธ์ จากภูมิปัญญางานหัตถกรรมศิลป์ เพื่อตกแต่ง ภูเรือแซงซวีรี รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: รศ. ปรีชา ปั่นกล้า และ รศ. ดร. ร.ต.อ.อนุชา แผงเพชร. 68 หน้า.

งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นผลงานที่เกิดจากความผูกพันในวิถีชีวิตที่เรียบง่ายในชนบท งานหัตถกรรมพื้นบ้านในการจักสานเครื่องมือจับสัตว์น้ำ แนวความคิดหลักในการสร้างสรรค์คือ “การสืบสานภูมิปัญญา” ผสานกับความงามในงานศิลปะ ปรับประยุกต์ให้เป็นผลงานเพื่อใช้ในการตกแต่งประดับอาคาร หัวใจสำคัญอีกอย่างในการทำงานวิจัยชิ้นนี้คือ การลงมือทำด้วยตนเอง ตามทฤษฎีที่ว่า Practice Base Learning

วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์งานวิจัยนี้คือ 1.ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญางานหัตถกรรมศิลป์ 2.ศึกษาหาความหมายของงานประยุกต์ศิลป์ที่สอดคล้องกับแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน 3.ศึกษาถึงความสัมพันธ์กันระหว่างผลงานสร้างสรรค์และสถานที่ติดตั้งผลงาน ตลอดจนแนวความคิดของสถานที่คือ ภูเรือแซงซวีรี รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย

ผลงานวิจัยชิ้นนี้เน้นที่การลงพื้นที่จริงเพื่อทำการศึกษางานหัตถกรรมศิลป์กับผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพจักสาน ในชุมชนชีน้ำร้าย อ.อินทร์บุรี จ.สิงห์บุรี จากการลงพื้นที่ศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่แล้วมีเพียงผู้สูงอายุเท่านั้นที่ประกอบอาชีพจักสาน ทำการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆให้แก่ข้าพเจ้านั้นด้วยความเต็มใจและยินดีที่ได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ข้าพเจ้า จึงเกิดเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ความมุ่งหวังของงานวิจัยนี้คือการทำให้อาชีพนี้ไม่สูญหายไปจากชุมชน และเกิดเป็นธุรกิจสร้างสรรค์ให้แก่คนรุ่นใหม่สืบต่อไป

สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. .... 2. ....

57156349: MAJOR: DESIGN ARTS

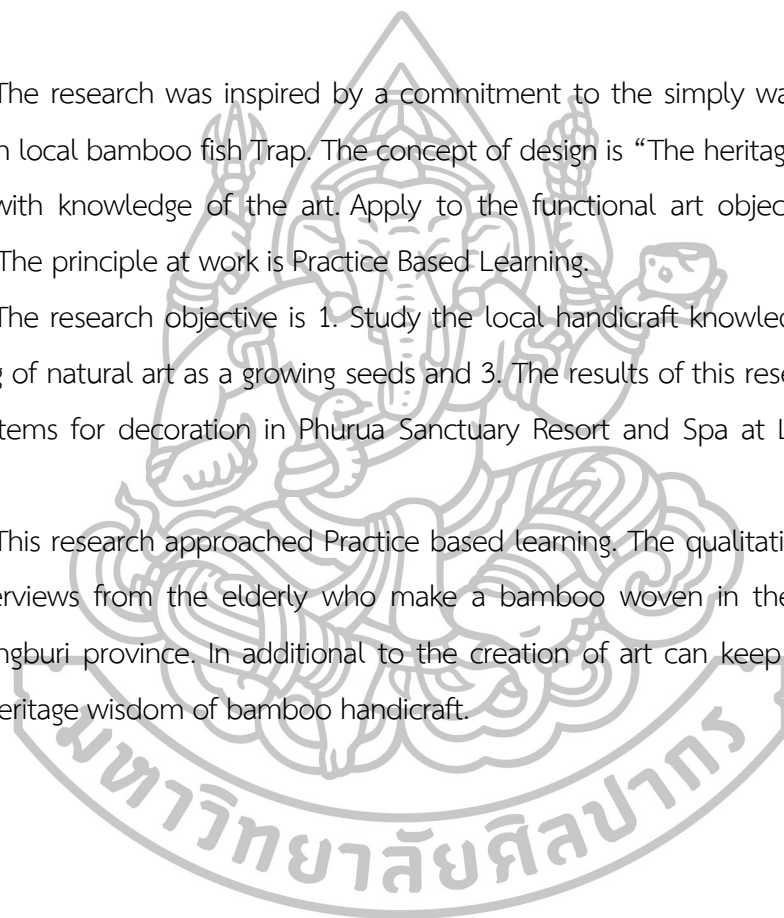
KEYWORD: HANDICRAFT KNOWLEDGE / RELATIVE SCULPTURE / HANDICRAFT

TEERAPONG THAMMACHAROEN: THE IMAGINATION OF RELATIVE SCULPTURE FROM HANDICRAFT KNOWLEDGE FOR DECORATION IN PHURUA SANCTUARY RESORT AND SPA, LOEI PROVINCE THESIS ADVISORS: ASSOC. PROF. PREECHA PUNKLUM, AND ASSOC. PROF. POLICE CAPTAIN ANUCHA PANGKESORN Ph.D. 68 pp.

The research was inspired by a commitment to the simply way of life. The fascination in local bamboo fish Trap. The concept of design is “The heritage of wisdom” Combined with knowledge of the art. Apply to the functional art object for building decoration. The principle at work is Practice Based Learning.

The research objective is 1. Study the local handicraft knowledge. 2. Study the meaning of natural art as a growing seeds and 3. The results of this research into the decorative items for decoration in Phurua Sanctuary Resort and Spa at Loei Province, Thailand.

This research approached Practice based learning. The qualitative research is in-deep interviews from the elderly who make a bamboo woven in the She Namrai village at Singburi province. In additional to the creation of art can keep continue the traditional heritage wisdom of bamboo handicraft.

Program of Design Arts

Graduate School, Silpakorn University

Student's signature.....

Academic Year 2015

Thesis Advisors' signature 1. .... 2. ....

กิตติกรรมประกาศ

ขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านที่ให้การอบรม ศึกษา ให้คำแนะนำมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทั้งสองท่านคือ รองศาสตราจารย์ปรีชา ปั่นกล้า ผู้ให้คำแนะนำในด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องการสร้างสรรคผลงานศิลปะประยุกต์ และรองศาสตราจารย์ ดร. ร.ต.อ.อนุชา แพ่งเกษร ที่เฝ้าคอยเคียงข้าง อบรมดูแลในหลายๆเรื่อง จนเกิดเป็นผลบรรลุ สำเร็จในทุกอย่างไปได้ด้วยดี

ขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์เอกพงษ์ ตริตรง ผู้ให้โอกาสได้ชื่นชมความสำเร็จอีกหนึ่งอย่างในชีวิต

ขอบคุณในจิตวิญญาณของความเป็นครู ผู้ให้ทุกท่าน ข้าพเจ้าขอระลึกไว้ และนำคำสอนติดตัวไปในทุกที่ เพื่อเป็นแรงกำลังใจให้เกิดเป็นความสำเร็จในทุกเรื่องของชีวิตต่อไป และที่ขาดเสียมิได้ คือชาวบ้านในตำบลชื่อน้ำร้าย หมู่บ้านบางโฉมศรี ทุกคน ที่มอบความรักความเอ็นดู ให้ความรู้ในเรื่องงานจักสานตลอดจนข้าวน้ำทุกคำทุกมือ

ขอบคุณที่ช่วยส่งเสริมให้ข้าพเจ้า สำเร็จลุล่วงงานวิจัยไปอย่างราบรื่น

ขอบคุณพ่อ แม่ และทุกกำลังใจ ที่คอยผลักดันให้เกิดผลสำเร็จในครั้งนี้

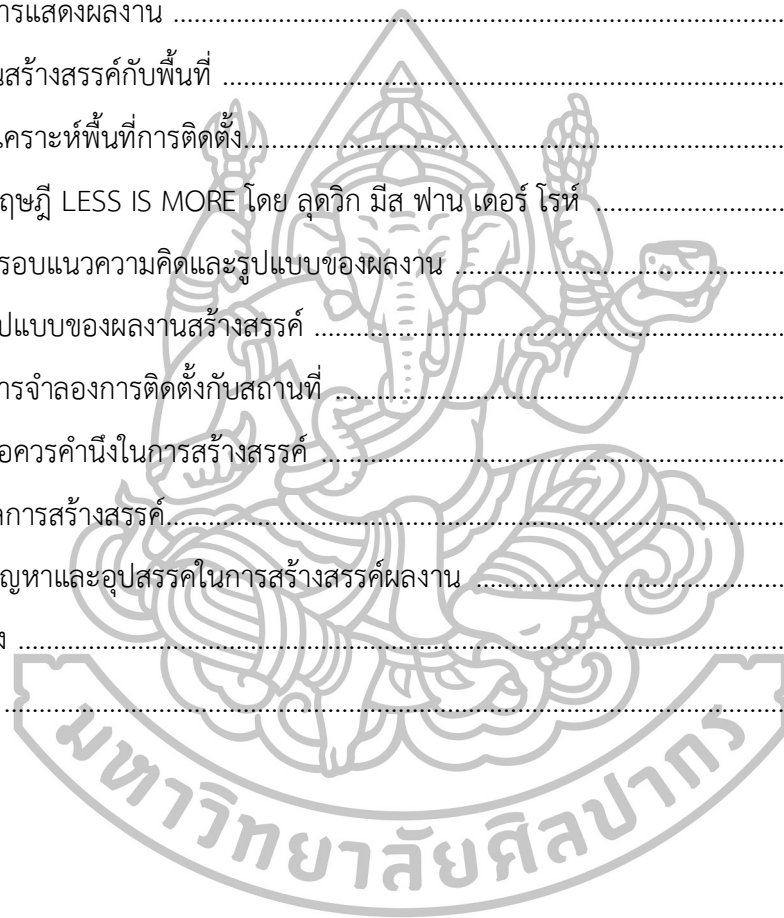

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
สมมติฐานของการศึกษา	5
ขอบเขตการศึกษา	5
ขั้นตอนของการศึกษา	6
เวลาที่ใช้ในการวิจัย	7
วิธีการศึกษา	7
นิยามศัพท์	11
2 การทบทวนวรรณกรรม	13
ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์	13
คุณสมบัติของไม้ไฟ	20
การนำมาใช้	21
แรงบันดาลใจและจินตนาการจากงานหัตถกรรมศิลป์	29
ข้อมูลทฤษฎีเบื้องต้นองค์ประกอบทางศิลปะ (Composition of Art)	31
ความงามทางทัศนศิลป์ (Visual Art)	32
ที่มาของงานทัศนศิลป์	32
กระบวนการถ่ายทอดทัศนศิลป์	33
อิทธิพลที่ได้รับจากงานศิลปกรรม	35
ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สร้างสรรค์ผลงาน	41

บทที่	หน้า
3 การสร้างสรรค์และพัฒนาผลงาน	45
ข้อมูลและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน	45
กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน	47
การสร้างสรรค์ผลงาน	52
การแสดงผลงาน	55
4 ผลงานสร้างสรรค์กับพื้นที่	56
วิเคราะห์พื้นที่การติดตั้ง	56
ทฤษฎี LESS IS MORE โดย ลุดวิก มีส ฟาน เดอร์ โรห์	57
กรอบแนวความคิดและรูปแบบของผลงาน	57
รูปแบบของผลงานสร้างสรรค์	58
การจำลองการติดตั้งกับสถานที่	60
ข้อควรคำนึงในการสร้างสรรค์	63
5 สรุปผลการสร้างสรรค์	64
ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างสรรค์ผลงาน	65
รายการอ้างอิง	66
ประวัติผู้วิจัย	68

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาภูมิปัญญาการจักสานรังอบกับชาวบ้าน	3
2	ตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์ในช่วงแรกจากการศึกษางานจักสานไม้ไผ่ในชุมชน	4
3	ตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์ ที่ได้อาศัยความรู้จากงานหัตถกรรมในชุมชน	5
4	กรอบแนวความคิดของการศึกษาวิจัย	6
5	ภาพร่างผลงานประติมากรรมธรรมชาติ แบบที่ 1 ที่ได้รับความประทับใจจากรูปทรง ธรรมชาติ “ดอกแค”	8
6	ภาพร่างผลงานประติมากรรมธรรมชาติ แบบที่ 2 ที่ได้รับความประทับใจจากรูปทรง ธรรมชาติ “เมล็ดถั่ว”	8
7	ภาพร่างผลงานประติมากรรมธรรมชาติ แบบที่ 3 ที่ได้รับความประทับใจจากรูปทรง ธรรมชาติ “มะขามเทศ”	9
8	ภาพร่างผลงานประติมากรรมธรรมชาติ แบบที่ 4 ที่ได้รับความประทับใจจากรูปทรง ธรรมชาติ “มะฮอกกานี”	9
9	ภาพร่างผลงานประติมากรรมธรรมชาติ แบบที่ 4 ที่ได้รับความประทับใจจากรูปทรง ธรรมชาติ “หญ้าละออง”	10
10	ร่องรอยเครื่องจักสานที่ปรากฏบนผิวภาชนะเครื่องปั้นดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ...	14
11	โครงกระดูกที่มีร่องรอยการใช้ไม้ไผ่ในส่วนต่างๆ	14
12	การจักสาน	15
13	การจักสาน “เตยปาหนัน”	17
14	ต้นไผ่ ที่นำมาใช้ในการจักสาน	19
15	ตัวอย่างงานจักสานไม้ไผ่ในชุมชนที่ทำการวิจัย	19
16	เศษไม้ไผ่ที่เหลือทิ้งจากการจักสาน	19
17	เศษไม้ไผ่ที่เหลือทิ้งจากการจักสาน	20
18	เส้นตอกที่ใช้สานรังอบ	23
19	การขึ้นรูปสานรังอบ	24
20	เส้นตอกที่ผ่านกระบวนการ นำมาสานเป็นรังอบ	24

ภาพที่	หน้า
21	เส้นตอกที่ทำการบดเป็นเส้นเล็กๆ สามารถแยกออกเป็นลวดลายसान ก่อนทำการ เก็บขอบให้เรียบร้อยเป็นรังอบ นำไปใช้เป็นส่วนประกอบของงอบต่อไป 25
22	มีดจักตอก 25
23	ผลงานสร้างสรรค์จากการศึกษาการสานรังอบ..... 26
24	ต้นหวายตากแห้ง..... 26
25	การผ่าแบ่งต้นหวายออกเป็นส่วนๆ ตามขนาดที่ต้องการ..... 27
26	อุปกรณ์ในการชักเลียดหวาย 27
27	ผลงานสร้างสรรค์ ที่ศิลปินได้รับแรงบันดาลใจจากงานหัตถกรรมศิลป์..... 28
28	ผลงานสร้างสรรค์ ที่ศิลปินได้รับแรงบันดาลใจจากงานหัตถกรรมศิลป์..... 28
29	Big Bonsai, Wood and Granite Stone, 62x169x42 cm..... 35
30	Grow up, Wood carving, 62x169x42 cm..... 35
31	Mangrove's seed No.1, Wood carving, 18x110x21 cm. 36
32	Mangrove's seed No.1, Wood carving, 18x110x21 cm. 36
33	Chubby No.1, Woods carving, 28x23x33 cm..... 37
34	Relationship No.4, Woods carving, 18x9x41 cm..... 37
35	Sheath No.1, Woods carving, 25x10x57 cm. 38
36	Relatives, Woods carving, 32x12x60 cm. 38
37	When women love man, แกะสลักไม้, 64x31x78 cm..... 39
38	Three Seeds, แกะสลักไม้, 44x32x34 cm. 39
39	ตั้งหยาดฝนจากปากฟ้านภาลัย, แกะสลักไม้, 190x85x55 cm. 40
40	Ripples and Seedling, Woods carving, 40x40x30 cm. 40
41	ภาพร่างแผนผังโรงแรม ภูเรือแซงชัวร์ รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย 42
42	ภาพสถานที่ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ภูเรือแซงชัวร์ รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย. 42
43	ภาพภาพอาคารที่พัก ภูเรือแซงชัวร์ รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย..... 43
44	ภาพอาคารต้อนรับ ของภูเรือแซงชัวร์ รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย 43

ภาพที่	หน้า
45	ผลงานที่ศึกษาเรียนรู้การสานไซกับผู้สูงอายุในชุมชน (ป่าหมาน กับ ลุงแจ้ว) 45
46	ผลงานที่ศึกษาเรียนรู้การสานไซกับผู้สูงอายุในชุมชน (ลุงแจ้ว) 45
47	ผลงานที่ศึกษาเรียนรู้การสานรังอบ การเหลาไม้ไผ่ กับผู้สูงอายุในชุมชน (ลุงเหนียว) 47
48	ภาพร่างผลงานสร้างสรรค์จากการลงพื้นที่ศึกษาการสานไซ 48
49	ภาพผลงานสร้างสรรค์ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการลงพื้นที่ศึกษาการสานไซ 49
50	ภาพแนวเรื่องที่ทำกรถ่ายทอดไปสู่ผลงานสร้างสรรค์ 50
51	ภาพร่างผลงานสร้างสรรค์ “เมล็ดพันธุ์ หมายเลข 1” 51
52	ภาพร่างผลงานสร้างสรรค์ “ทอดยอด หมายเลข 1” 51
53	ภาพร่างผลงานสร้างสรรค์ “ทอดยอด หมายเลข 2” 51
54	เส้นหวายและไม้ไผ่ คือวัตถุดิบหลักในการนำมาสร้างสรรค์ผลงาน 52
55	ทำข้อต่อ นำมาเป็นส่วนประกอบไม้ในงาน 53
56	การจักสานไซตักปลา 53
57	ประกอบชิ้นงานเข้าด้วยกันจนสำเร็จเป็นผลงานที่ชื่อว่า “ทอดยอด” 54
58	นำผลงานเข้าทำการปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำการปรับปรุง พัฒนาต่อไป..... 54
59	นำเสนอผลงาน The 3 th International Creative Art Disseminating (ICAD)..... 55
60	บรรยากาศยามค่ำคืนภายในโครงการ 56
61	อาคารต้อนรับ 58
62	Partition No.2 ภาพร่างฉากกั้นบริเวณส่วนต้อนรับ ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตริมน้ำ..... 59
63	ภาพผลงานจริง ฉากกั้นในส่วนต้อนรับ 59
64	ภาพจำลองการติดตั้งผลงานกับสถานที่ ในส่วนอาคารต้อนรับ 60
65	ภาพรายละเอียดผลงาน ในส่วนอาคารต้อนรับ 60
66	แบบร่างผลงานที่ใช้ในส่วนต่างๆของอาคาร 61
67	ภาพจำลองการติดตั้งโคมไฟกับห้องนั่งเล่น ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากดอกไม้เลื้อย 61
68	ภาพจำลองการติดตั้งโคมไฟกับห้องนั่งเล่นห้อยผนัง และโคมไฟตั้งโต๊ะ ที่ได้รับ แรงบันดาลใจจากเม็ดฝนโปรยปราย ดอกไม้แบ่งบาน 62
69	ภาพจำลองการติดตั้งโคมไฟกับห้องนอน ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการงอกงามของเมล็ดพันธุ์ 62

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การ “จักสาน” นั้น เป็นคำที่เรียกขึ้นตามวิธีการที่ทำให้เกิดเครื่องจักสาน เพราะเครื่องจักสานต่างๆ จะสำเร็จเป็นรูปร่างที่สมบูรณ์ได้นั้นต้องผ่านกระบวนการ ดังนี้

1. การจัก คือการนำวัสดุมาทำให้เป็นเส้น เป็นแฉก หรือเป็นริ้วเพื่อความสะดวกในการสาน ลักษณะของการจักโดยทั่วไปนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของวัสดุแต่ละชนิดซึ่งจะมีวิธีการเฉพาะที่แตกต่างกันไป หรือบางครั้งการจักไม้ไผ่หรือหวายมักจะเรียกว่า “ตอก” ซึ่งการจักถือได้ว่าเป็นขั้นตอนของการเตรียมวัสดุในการทำเครื่องจักสานขั้นแรก

2. การสาน เป็นกระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่นำวัสดุธรรมชาติมาทำประโยชน์โดยใช้ความคิดและฝีมือมนุษย์เป็นหลัก การสานลวดลายจะสานลายใดนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการใช้สอยซึ่งมีด้วยกัน 3 วิธีคือ

2.1 การสานด้วยวิธีสอดขัด

2.2 การสานด้วยวิธีการสอดขัดด้วยเส้นทแยง

2.3 การสานด้วยวิธีขัดเป็นวง

3. การถัก เป็นกระบวนการประกอบที่ช่วยให้การทำเครื่องจักสานสมบูรณ์ การถักเครื่องจักสาน เช่น การถักขอบของภาชนะจักสานไม้ไผ่ การถักหูภาชนะ เป็นต้น การถักส่วนมากจะเป็นการเสริมความแข็งแรงของโครงสร้างภายนอก เช่น ขอบ ขา ปาก ก้น ของเครื่องจักสาน และเป็นการเพิ่มความสวยงามไปด้วย มูลเหตุที่ทำให้เกิดเครื่องจักสานที่สำคัญ 3 ประการดังนี้

3.1 มูลเหตุจากความจำเป็นในการดำรงชีวิต การดำรงชีวิตในชนบทจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน ที่สามารถผลิตได้เองมาช่วยให้เกิดความสะดวกสบาย โดยเฉพาะผู้มีอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ ตามหน้าที่ใช้สอยดังนี้

3.1.1 เครื่องจักสานที่ใช้ในการบริโภค

3.1.2 เครื่องจักสานที่ใช้เป็นภาชนะ

3.1.3 เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องตวง

3.1.4 เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องเรือนและเครื่องปลูก

3.1.5 เครื่องจักสานที่ใช้ป้องกันแดดฝน

3.1.6 เครื่องจักสานที่ใช้ในการดักจับสัตว์

3.1.7 เครื่องจักสานที่ใช้เกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและศาสนา

3.2 มूलเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติตามสภาพภูมิศาสตร์ เพราะชาวไทยส่วนใหญ่มีอาชีพทางเกษตรกรรม จึงจำเป็นต้องทำมาหากินกันตามสภาพสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้นการทำเครื่องจักสานที่เห็นได้ชัด คือเครื่องมือเครื่องใช้ในการจับปลา และสัตว์น้ำจืด โดยทำด้วยไม้ไผ่และหวาย

3.3 มूलเหตุที่เกิดจากความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนา เครื่องจักสานจำนวนไม่น้อยเกิดขึ้นจากผลของความเชื่อของท้องถิ่นซึ่งจะเห็นได้จากการสานเสื่อปาหนันเพื่อใช้ในการแต่งงานของภาคใต้ เป็นต้น

นอกจากข้อมูลอันสำคัญทั้ง 3 ประการแล้ว ปัจจุบันพบว่าในหลายท้องถิ่น เครื่องจักสานได้กลายมาเป็นอาชีพรองจากการทำไร่ทำนา เพื่อจำหน่ายสร้างเป็นรายได้พิเศษให้กับชาวบ้านได้อีกด้วย

แม้ในปัจจุบัน งานจักสานหรือเครื่องจักสานต่างๆ จะมีการสืบทอดกันน้อยลง แต่ก็ยังคงมีอยู่ทั่วไปทุกภาคในประเทศ นอกเหนือจากประโยชน์ใช้สอยแล้ว งานจักสานยังสะท้อน วัฒนธรรม สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญา ของชาวบ้านได้อีกด้วย

ตำบลชีน้ำร้าย เป็นตำบลหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 8 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านบางโฉมศรี, หมู่ 2 บ้านหัวแหลม, หมู่ 3 บ้านวัดราษฎร์, หมู่ 4 บ้านบางปูน, หมู่ 5 บ้านสวนมะปรัง, หมู่ 6 บ้านระนาม, หมู่ 7 บ้านห้วงใหญ่, หมู่ 8 บ้านดอนยอ อาชีพหลักคือ การทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริมคือ กลุ่มจักสาน กลุ่มทำน้ำพริกแกง และกลุ่มสานรังงอบ (อินโพธิสเทศ, 2559)

อาชีพการสานเครื่องใช้จากไม้ไผ่ เป็นหนึ่งอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนบางโฉมศรี ซึ่งการสานรังงอบ เป็นอาชีพเสริมที่อยู่คู่กับชุมชนและผู้สูงอายุในบ้านบางโฉมศรีมายาวนาน เป็นอาชีพที่สร้างรายได้เลี้ยงชีพมาหลายชั่วอายุคน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ส่วนใหญ่ผู้ที่ประกอบอาชีพการจักสานไม้ไผ่ โดยเฉพาะการจักสานรังงอบ และอุปกรณ์จับสัตว์น้ำนี้ มีเพียงผู้สูงอายุเท่านั้น และจากการสอบถามถึงเรื่องของรายรับ ซึ่งมีรายได้ที่ไม่มากนัก แต่ก็เพียงพอกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้วิจัยมองมองเห็นถึงศักยภาพและความชำนาญในการประกอบอาชีพการจักสานอุปกรณ์เครื่องใช้จากไม้ไผ่ ซึ่งผู้วิจัยสนใจการจักสานรังงอบและการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้ มาเป็นหลักในการร่วมมือกันกับชาวบ้าน ทำการศึกษาและนำเอาภูมิปัญญา องค์ความรู้ที่ได้ ไปปรับประยุกต์เป็นผลงานสร้างสรรค์ สำหรับใช้ในการตกแต่งบ้าน (Decorative Items)

ภาพที่ 1 ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาภูมิปัญญาการจักสานรังอบกับชาวบ้าน

และอีกหนึ่งประเด็นที่ได้ค้นพบ ในช่วงระหว่างที่ทำการศึกษาหาความรู้ คือการที่คนในชุมชนหรือผู้สูงอายุที่ทำการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้นั้น มีการจัดการเกี่ยวกับองค์ความรู้ต่างได้ยังไม่ดีเท่าที่ควร ยังคงอาศัยความชำนาญเฉพาะบุคคลและทำการถ่ายทอดสู่ผู้ที่สนใจต่อไป

ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์สั่งสมจนมีความรอบรู้ มีทักษะ ความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและสังคม จนเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าเป็นภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้าน

ภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุได้เรียนรู้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา จากอดีตถึงปัจจุบันมีอยู่หลากหลายทั้งในด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี และด้านโภชนาการ

ภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นเกิดจากการสะสมความรู้ และประสบการณ์อันยาวนานโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ แล้วเลือกสรรนำมาประพடுத்தปฏิบัติ ปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของตนเองและคนในสังคม แล้วถ่ายทอดสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยทั่วไปที่นิยมใช้กันในทุกภูมิภาค ได้แก่ สานิตวิธีการ การสั่งสอนด้วยการบอกเล่าหรือการสอนด้วยวาจา ในรูปของเพลงกล่อมเด็ก คำพังเพยสุภาษิต และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ ในรูปของตำรา

นอกจากวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยใช้วิธีการฝึกปฏิบัติ วิธีฟังบรรยาย ประกอบการสาธิตจากผู้สูงอายุหรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องราวที่สนใจ วิธีเรียนรู้ด้วยตนเองในงานหัตถกรรมศิลป์จากสื่อต่าง ๆ และผู้วิจัยได้นำเอาองค์ความรู้ที่ได้ มาสังเคราะห์ กลั่นกรองความหมาย และนำเสนอในรูปแบบของผลงานศิลปะโดยการสร้างสรรค์เป็นผลงานประติมากรรม ที่สื่ออารมณ์ถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อนำไปติดตั้งในสถานที่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าการร่วมกันฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพพื้นถิ่นที่เราถนัด ต่อเติมด้วยองค์ความรู้สมัยใหม่ที่ได้จากการจัดการเศรษฐกิจเหลือใช้ โดยผู้วิจัยจะนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะประยุกต์ ที่มีแรงบันดาลใจมาจากงานจักสานไม้ไผ่พื้นบ้าน ทำการออกแบบเป็นผลงานประติมากรรม โดยใช้รูปทรงธรรมชาติ ที่แสดงออกถึงความรู้สึกของสัมพันธ์ภาพความเชื่อมโยงขององค์ความรู้ เป็นสื่อที่ช่วยสร้างจิตสำนึกในการร่วมกันสืบสานความรู้สึกดีๆ ให้แก่กัน เป็นส่วนช่วยให้สังคมน่าอยู่ รวมไปถึงการสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นสินค้าใหม่ที่สร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างรายได้แก่ชุมชนมากขึ้นสามารถพัฒนาไปสู่สินค้าในเชิงพาณิชย์ และมีส่วนช่วยในการจัดการปัญหาโลกร้อนได้อีกด้วย

จากการศึกษาวิจัยภูมิปัญญาการจักสานในครั้งนี้ นอกจากมุ่งเน้นการส่งเสริมให้คนในชุมชนหันกลับมาสนใจฟื้นฟูและให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาในอาชีพประจำท้องถิ่นของตนเอง มุ่งหวังให้เกิดการสำนึกรักในการดูแลรักษาระบบนิเวศน์ในชุมชน และตระหนักถึงปัญหาการใช้วัสดุท้องถิ่นให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุดแล้ว ผู้วิจัยยังมุ่งหวังให้เกิดเป็นผลงานศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึก และจินตนาการต่างจากการเสพผลงานศิลปะ ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญของประเทศชาติในอีกหลายๆด้านตามมา

ภาพที่ 2 ตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์ในช่วงแรก จากการศึกษางานจักสานไม้ไผ่ในชุมชน

ภาพที่ 3 ตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์ ที่ได้อาศัยความรู้จากงานหัตถกรรมในชุมชน

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาภูมิปัญญางานหัตถกรรมศิลป์ กระบวนการออกแบบรวมถึงการจัดการกับเศษวัสดุเหลือใช้ที่เกิดจากการจักสานไม้ไผ่ด้วยรูปแบบที่เหมาะสม
2. ศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของภูเรือ แสงชัยวีร์ รีสอร์ทแอนด์สปา ตลอดจนแนวคิด ความหมายของสถานที่ติดตั้งผลงานประติมากรรมและงานตกแต่ง
3. นำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา พัฒนาสร้างสรรค์เป็นผลงานประติมากรรมเพื่อใช้ในการตกแต่งภายใน (Site Specific Art) ภูเรือ แสงชัยวีร์ รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย

สมมติฐานของการศึกษา

การนำเอาองค์ความรู้จากภูมิปัญญาหัตถกรรมศิลป์ ประกอบกับการจัดการเศษวัสดุเหลือใช้ที่เกิดจากการจักสานไม้ไผ่มาออกแบบและสร้างสรรค์เป็นผลงานประติมากรรม โดยใช้ความรู้ทางด้านศิลปะมาเป็นตัวกำหนดความงามและเกิดประโยชน์ใช้สอย จะสามารถสร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้ชมผลงานและสามารถพัฒนารูปแบบของงานหัตถกรรมให้เกิดเป็นธุรกิจสร้างสรรค์ พัฒนาให้เป็นสินค้าส่งออก สร้างรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชน และเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการ (Model) เรื่องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษาภูมิปัญญางานหัตถกรรมศิลป์ และศึกษาเทคนิคการจัดการกับเศษวัสดุเหลือใช้ที่เกิดจากการจักสานไม้ไผ่ในปัจจุบันจากชาวบ้านในชุมชนบ้านโคมศรี ตำบลชีน้ำร้าย อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

2. ทำการศึกษารูปแบบแนวทางในการสร้างสรรค์เป็นผลงานประติมากรรม เพื่อนำไปใช้ในการตกแต่งภายใน

3. ศึกษาประวัติความเป็นมาและแนวความคิดในการออกแบบสถานที่และห้องพักของ ภูเรือ แสงชัย รีสอร์ท แอนด์ สปา

4. ออกแบบผลงานประติมากรรมตกแต่ง ภายใต้แนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน คือ “การถ่ายทอดภูมิปัญญา”

5. ศึกษาความสัมพันธ์และสอดคล้องระหว่างผลงานสร้างสรรค์กับบริบทของสถานที่ติดตั้งผลงาน

6. สรุปผลกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

ขั้นตอนของการศึกษา

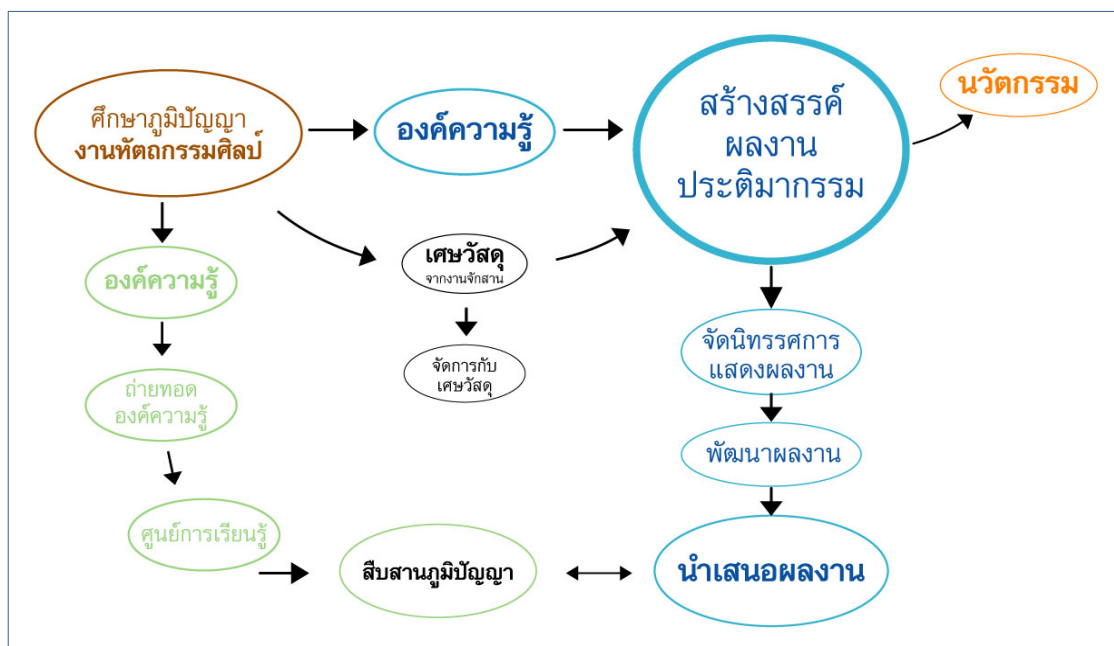
1. ลงพื้นที่จริงเพื่อศึกษาภูมิปัญญาการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้จากไม้ไผ่ในชุมชน

2. จัดบันทึก บันทึกภาพ และวิดีโอ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดกรอบแนวความคิด

3. ศึกษาหาข้อมูล รูปแบบแนวทางการสร้างสรรค์จากการจักสานไม้ไผ่ เนื้อหาทางด้านรูปทรงเมล็ดพันธุ์ธรรมชาติ (Natural Seed) จากหนังสือ วารสาร สื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อจัดทำแบบร่างผลงาน วางแผนดำเนินการสร้างสรรค์ผลงาน และจัดนิทรรศการแสดงผลงาน

4. กำหนดพื้นที่ติดตั้งผลงาน ทำแบบร่างและแบบจำลองสามมิติเพื่อแสดงให้เห็นถึงการติดตั้ง

5. สรุปผลการศึกษา อธิบายถึงความสัมพันธ์ สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ทำการติดตั้งผลงาน และจัดการนำเสนอผลงานที่ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์สู่สาธารณชน

ภาพที่ 4 กรอบแนวความคิดของการศึกษาวิจัย

กรอบแนวความคิดของการศึกษาวิจัยที่มุ่งเน้นการนำเอาองค์ความรู้จากอดีตที่ได้ ทำการศึกษาจากสื่อต่างๆมาสร้างสรรค์เป็นผลงานประติมากรรมเพื่อใช้ในการตกแต่งภายใน โดยมี การนำเอาเศษวัสดุเหลือใช้มาผสมผสานในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วย อีกทั้งยังมีการเผยแพร่ องค์ความรู้ที่ได้ศึกษาเพื่อเป็นการมีส่วนร่วมในการสืบสานภูมิปัญญางานหัตถกรรมศิลป์ต่างๆให้คงอยู่ ต่อไป

เวลาที่ใช้ในการวิจัย

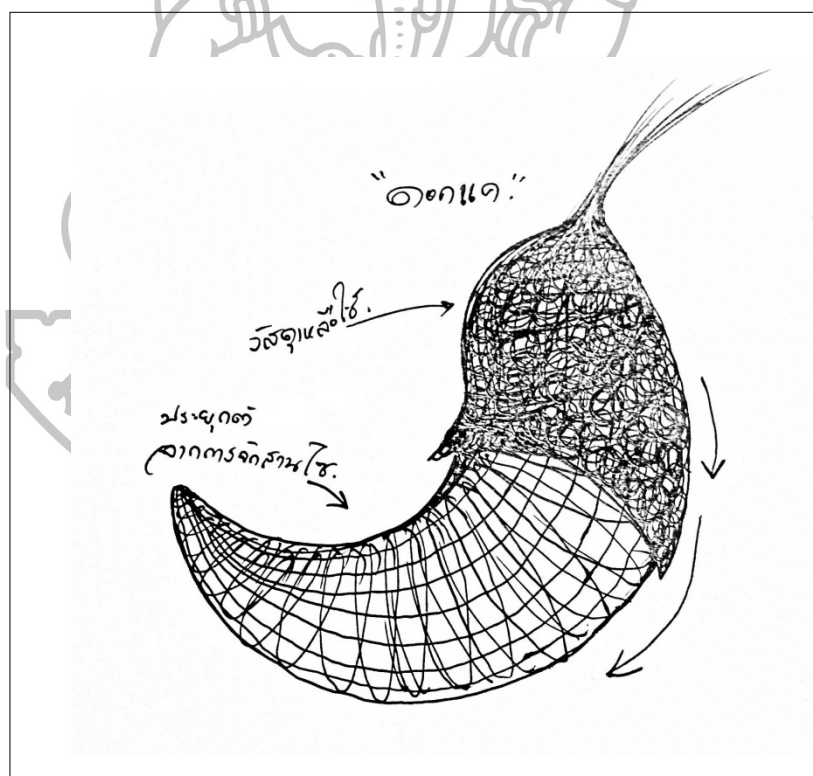
ประมาณ 1 ปี คาดว่าจะทำการเริ่มงานวิจัยตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2558 และเสนอ วิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ ภายใน 1 ปีการศึกษา

วิธีการศึกษา

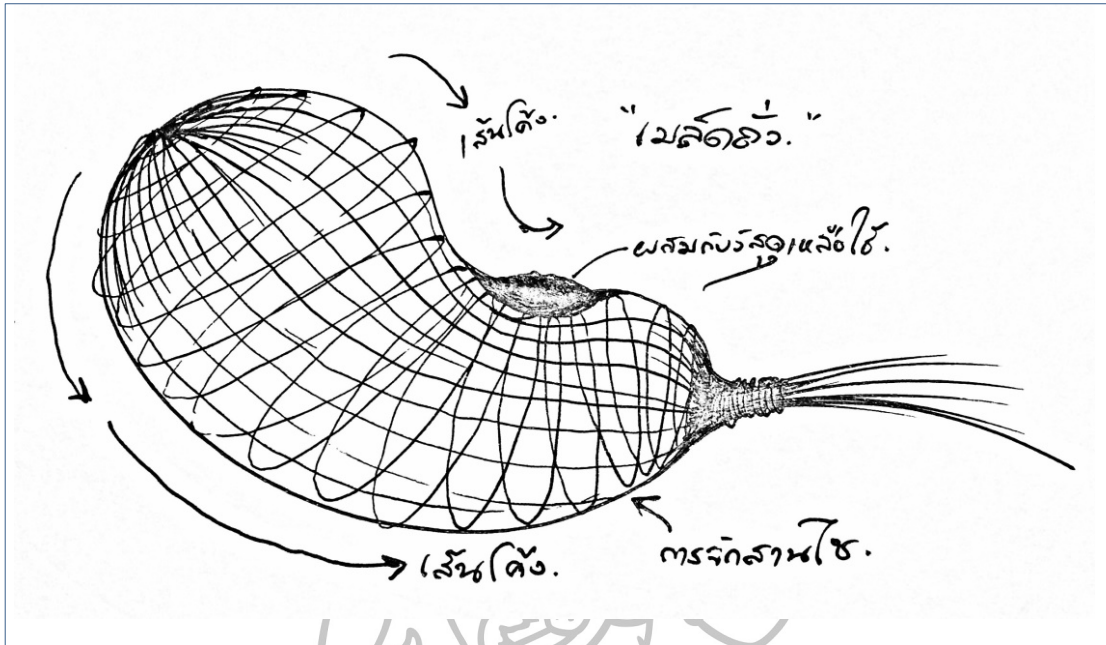
เป็นลักษณะงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 และ ข้อ 2 คือเรื่องของศึกษาภูมิปัญญางานหัตถกรรมศิลป์พื้นบ้านการจักสานไม้ไผ่ และการศึกษา กระบวนการออกแบบ พัฒนาเทคนิคการจัดการวัสดุเหลือใช้ที่เกิดจากการจักสานไม้ไผ่ด้วยรูปแบบที่ เหมาะสมด้วยการลงพื้นที่เพื่อศึกษา เรียนรู้และสังเกต เพื่อเก็บบันทึกข้อมูลที่ทำการศึกษาให้ได้ ครบถ้วนมากที่สุด หลังจากนั้นนำข้อมูล มาสร้างสรรค์เป็นผลงานประติมากรรม เพื่อใช้ในการตกแต่ง ภายใน และใช้เครื่องมือแบบสอบถามจากผู้เข้าชมผลงานจากการจัดแสดงนิทรรศการ ตลอดจน

ผู้ประกอบการเพื่อทราบถึงความพึงพอใจในผลงาน และนำเอาผลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาผลงานไปสู่ระดับสากลมากยิ่งขึ้น โดยใช้วิธีการวิจัยดังนี้

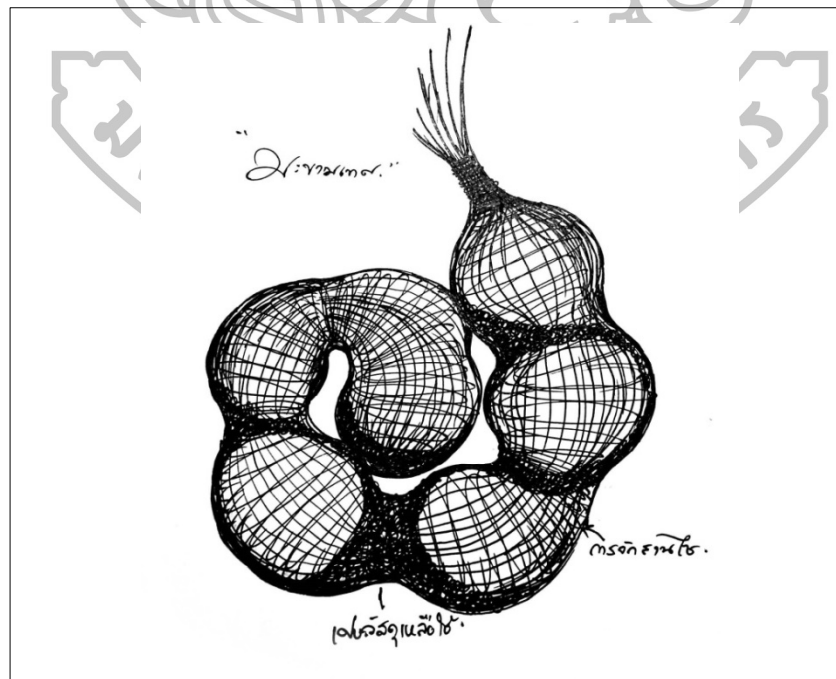
1. ศึกษาหาความรู้งานจักสานหัตถกรรมศิลป์ในอดีตจากสื่ออินเทอร์เน็ต และ เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ
2. ศึกษาหาความรู้และเก็บบันทึกภาพงานจักสานหัตถกรรมศิลป์ในอดีตจากพิพิธภัณฑ์
3. ศึกษาและเรียนรู้ จากประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชนที่ประกอบอาชีพจักสานเครื่องมือเครื่องใช้จากไม้ไผ่และกลุ่มผู้บริโภคหรือผู้ใช้งานอุปกรณ์ตกแต่งภายใน
4. ศึกษาวัฒนธรรมการจัดการกับเศษวัสดุเหลือใช้ในการจักสานไม้ไผ่ จากแหล่งข้อมูลสื่ออินเทอร์เน็ต และทำการทดลองด้วยตนเอง
5. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ เพื่อเข้าสู่กระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานประยุกต์ศิลป์ เป็นงานประติมากรรมที่ได้รับความประทับใจจากรูปทรงธรรมชาติ

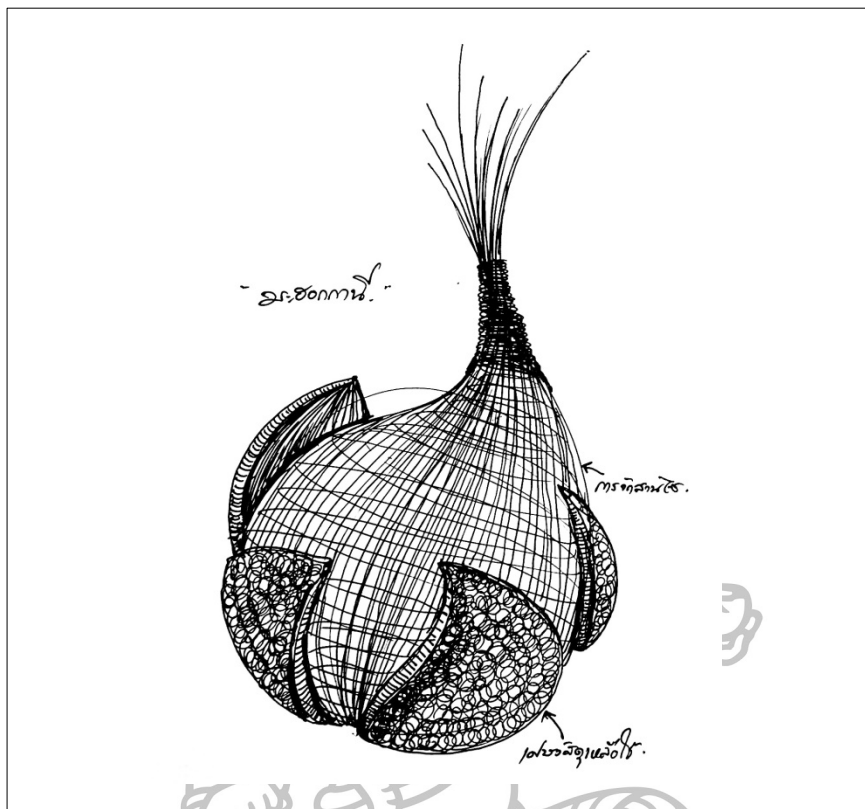
ภาพที่ 5 ภาพร่างผลงานประติมากรรมธรรมชาติ แบบที่ 1 ที่ได้รับความประทับใจจากรูปทรงธรรมชาติ “ดอกแค”

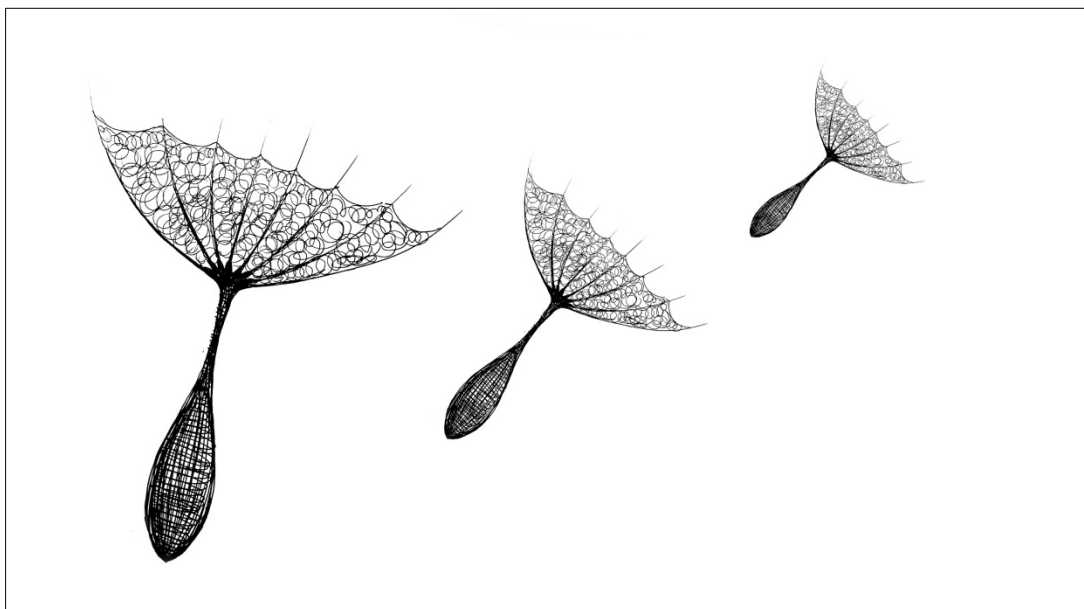
ภาพที่ 6 ภาพร่างผลงานประติมากรรมธรรมชาติ แบบที่ 2 ที่ได้รับความประทับใจจากรูปทรงธรรมชาติ “เม็ล็ดถั่ว”

ภาพที่ 7 ภาพร่างผลงานประติมากรรมธรรมชาติ แบบที่ 3 ที่ได้รับความประทับใจจากรูปทรงธรรมชาติ “มะขามเทศ”

ภาพที่ 8 ภาพร่างผลงานประติมากรรมธรรมชาติ แบบที่ 4 ที่ได้รับความประทับใจจากรูปทรงธรรมชาติ “มะฮอกกานี”

ภาพที่ 9 ภาพร่างผลงานประติมากรรมธรรมชาติ แบบที่ 5 ที่ได้รับความประทับใจจากรูปทรงธรรมชาติ “หูก้าละออง”

6. ลงมือสร้างสรรค์ผลงาน และนำเอาผลงานที่ได้ทำการปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบพร้อมจัดนิทรรศการย่อย เพื่อบันทึกข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไข ให้เกิดเป็นผลงานที่สมบูรณ์

7. สรุปรายงานการวิจัยภาคเอกสารฉบับสมบูรณ์ ตามระเบียบของบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร

8. การเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้ โดยนำผลงานต้นแบบ ของงานสร้างสรรค์ศิลปะประยุกต์สำหรับงานตกแต่งภายใน สู่อาคารณะในระดับชาติและนานาชาติ

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาคำนิยามศัพท์ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งถึงความหมายของเรื่องที่ทำอีกด้วย

นิยามศัพท์

หัตถกรรม (crafts) หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้ที่สร้างขึ้นด้วยมือเป็นหลัก เช่น การปั้น การแกะสลัก การจักสาน ซึ่งเกิดจากฝีมือช่างเพียงคนเดียวหรือมากกว่าหนึ่งคน

พื้นบ้าน (folk) นักคติชนวิทยาได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง กลุ่มชนใดคนหนึ่ง ที่มีเอกลักษณ์หรือลักษณะร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะเป็นลักษณะของการเลี้ยงชีพที่คล้ายคลึงกัน พูดภาษาเดียวกัน นับถือศาสนาเดียวกัน มีชนบประเพณีเดียวกัน

ภูมิปัญญา หมายถึง พื้นฐานความรู้ความสามารถ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม ความสามารถในการแก้ไขปัญหา โดยใช้ประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ในการปรับตัว และดำรงชีพในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยใช้ประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ในการปรับตัว และดำรงชีพในสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสานกันมา อันเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวให้เข้ากับสภาพต่าง ๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนเหล่านั้นตั้งถิ่นฐานอยู่ รวมทั้งได้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับกลุ่มอื่น (รีนา ศรีวรสาร, 2559)

การจักสาน หมายถึง งานหัตถกรรมอย่างหนึ่ง และนับเป็นงานศิลปะประเภททัศนศิลป์ได้ด้วย การจักสานเป็นการนำวัสดุขนาดเล็กและยาว มาขัด หรือสาน กันจนเป็นชิ้นงาน เช่น เสื่อ หรือภาชนะอื่นๆ เช่น ตะกร้า เข่ง หรือของใช้อื่นๆ เช่น ลูกตะกร้อ เป็นต้น (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2559)

เศษวัสดุเหลือใช้ หมายถึง สิ่งของต่าง ๆ ที่เหลือใช้จากการใช้งานของวัสดุแล้ว ซึ่งอาจเป็นเปลือกหรือเศษที่เหลือจากวัสดุ เช่น เศษผ้า เศษกระดาษ เศษไม้ ฝาน้ำอัดลม เปลือกไข่ เป็นต้น (วิริยะและสุพน, 2559)

การออกแบบ หมายถึง design การวางแผนที่จะสร้าง (เช่น ในการเขียนพิมพ์เขียวทางสถาปัตยกรรม, การเขียนผังวงจร และการเขียนผังการปักเย็บ เป็นต้น) อย่างไรก็ตามการออกแบบอาจจะกระทำไปพร้อมกับออกแบบได้ เช่น การปั้นเซรามิก, การพัฒนาโปรแกรม และงานกราฟิกดีไซน์ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2559)

สัมพัทธ์ (Relative) หมายถึง ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เกี่ยวเนื่องกันอย่างไม่รู้จบ

ศิลปะประยุกต์ (Applied Art) คือ ศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการด้านความสะดวกสบาย ทั้งทางกายและทางจิตใจของคนเรา ศิลปะประยุกต์จึงมีคุณค่าทางประโยชน์การใช้งานได้จริง ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องประดับ เสื้อผ้า เป็นต้น ลักษณะของศิลปะประยุกต์มีหลายแขนง เช่น งานหัตถกรรม พาณิชยศิลป์ มัณฑนศิลป์ (โรงเรียนเทพศิรินทร์ร่มเกล้า, 2559)

นอกจากนี้ยังรวมถึงศิลปะที่ออกแบบเพื่อให้เข้ากับพื้นที่ Site Specific Art ซึ่งหมายถึงศิลปะใดก็ตามที่สร้างขึ้นสำหรับตั้งแสดง ณ ที่ใดที่หนึ่งอย่างถาวร ตามความหมายนี้ สถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างที่มีองค์ประกอบที่น่าสนใจก็ถือว่าเป็นงานสร้างสรรค์ศิลปะชิ้นหนึ่ง (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2559) หรือการออกแบบเครื่องเรือน ที่พักอาศัย รถยนต์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งการออกแบบสร้างสรรค์งานศิลปะที่ประกอบกับอารยธรรมประจำท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญนี้ เราเรียกกันว่า Functional Art

จากภาพร่างผลงานการสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้นำเอารูปแบบที่ลอกเลียนจากรูปทรงของพืชพรรณไม้ ลูกไม้ เมล็ดพันธุ์ตามธรรมชาติ ด้วยการหยิบจับรูปทรงของสิ่งที่ผูกพันในอดีต เช่น มะขามเทศ เมล็ดถั่ว ดอกแค หน้่าละออง ที่แทนความหมายถึงการเจริญงอกงาม เติบโต ไม่หยุดนิ่ง โดยใช้เทคนิคงานจักสานไม้ไผ่ ผสมผสานกับวัสดุอื่นๆ เช่น ไม้ หรือ วัสดุเหลือใช้จากการจักสาน สร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่แตกต่างไปจากงานต้นฉบับ โดยอาศัยองค์ความรู้จากภูมิปัญญางานหัตถกรรมศิลป์ต่างๆที่ได้จากการลงพื้นที่ศึกษาอย่างเต็มความสามารถ

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์

ความหมายของศิลปหัตถกรรม

ศิลปะ หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อความงามและพอใจคือสิ่งใดที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นมา ด้วยจินตนาการของตนเองหรือจากคำบรรยายของผู้อื่น เช่น ภาพจากวรรณคดีต่างๆ

หัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อประโยชน์ใช้สอย คือสิ่งที่มีมนุษย์ทำขึ้นมาโดยมิได้อาศัยเครื่องจักร คือ ทำด้วยฝีมือของตนเอง จะเป็นการเลียนแบบจากสิ่งที่พบเห็นหรือความต้องการก็ตาม

ดังนั้นคำว่า “ศิลปหัตถกรรม” ย่อมจะต้องหมายถึงสิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอย เพื่อความสวยงาม และต้องหมายถึง ผู้ผลิตที่ต้องเป็นผู้ที่เข้าใจในเรื่องศิลปะและหัตถกรรม คือได้ศึกษาในด้านของศิลปหัตถกรรมมาเป็นอย่างดีแล้ว

หลักฐานการพบร่องรอยของเครื่องจักสานบนเครื่องปั้นดินเผา สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จากแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นภาชนะเล็กๆ ปากกลมก้นสี่เหลี่ยมและภาชนะดินเผาทรงกระบอกเล็กๆ อีกชิ้นหนึ่ง จากแหล่งโบราณคดีในจังหวัดลพบุรี ทั้งสองชิ้นดังกล่าว มีรอยของภาชนะจักสานลายขัด ปรากฏบนผิวด้านนอกของภาชนะดินเผา จึงสันนิษฐานว่า ทำขึ้นโดยใช้ดินเหนียวยาล้างไปในภาชนะจักสาน เมื่อดินแข็งและแห้งแล้วจึงนำไปเผาไฟ ไฟจะไหม้ภาชนะจักสาน เหลือดินเผาที่มีรูปร่างเช่นเดียวกับภาชนะจักสาน ซึ่งเป็นแม่แบบ จึงปรากฏรอยสานที่ผิวด้านนอกตามลวดลายต้นแบบ

การทำเครื่องจักสาน เป็นหัตถกรรมสำคัญยิ่งประเภทหนึ่ง ในสังคมเกษตรกรรม เพราะเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ที่ผู้ใช้สามารถสานขึ้นใช้เอง จากวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น การสร้างรูปทรง และกรรมวิธีในการทำเครื่องจักสานยุคแรกๆ ของมนุษย์ โดยทั่วไปจะไม่แตกต่างกันนัก ตั้งแต่การนำใบไม้ เถาวัลย์ มาสานเป็นภาชนะ สานเป็นเสื่อหรือเครื่องรองนั่งปูนอน การนำใบมะพร้าว ใบลาน ใบตาล และเถาวัลย์มาสานเป็นภาชนะอย่างหยาบๆ สำหรับใส่สิ่งของซึ่งทำกันทั่วไป (kanchanapisek, 2559)

ภาพที่ 10 ร่องรอยเครื่องจักสานที่ปรากฏบนผิวภาชนะเครื่องปั้นดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์
ที่มา: kanchanapisek, กำเนิดและวิวัฒนาการของเครื่องจักสาน, เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2559,
เข้าถึงได้จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=22&chap=3&page=t22-3-infodetail01.html>

ในปี พ.ศ. 2541 มีการค้นพบเสื้อ ตะกร้า เส้าไม้ไผ่กลวง ฟากไม้ไผ่และของใส่สิ่งของ ใน
หลุมฝังศพของมนุษย์ที่มีร่องรอยพิธีกรรม (Ritual) ของสังคมที่ซับซ้อนขึ้น พันธุ์ไม้ที่พบเป็นพันธุ์ไม้
ท้องถิ่นของพื้นที่อันได้แก่ ไผ่ชาง ไผ่บง ไผ่ไร่ และไผ่รวก

ภาพที่ 11 โครงกระดูกที่มีร่องรอยการใช้ไม้ไผ่ในส่วนต่าง ๆ
ที่มา: วรณีย์, วัฒนธรรมไม้ไผ่, เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://topicstock.pantip.com/library/topicstock/2007/05/K5376036/K5376036.html>

และจากหลักฐานการขุดค้นพบเครื่องจักสานทำด้วยไม้ไผ่เป็นลายขัดสองเส้น ในยุคหินใหม่ ที่ถ้ำแห่งหนึ่งในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ของนักโบราณคดีไทย แสดงให้เห็นว่าเป็นเวลายาวนานกว่าสี่พันปีมาแล้ว ที่งานจักสานไม้ไผ่ในประเทศไทยมีการทำสืบทอดกันมา โดยในช่วงแรกๆนั้น มนุษย์ได้รู้จักวิธีการนำวัสดุดิบที่อยู่ใกล้ตัว มาดัดแปลงเป็นสิ่งของเครื่องใช้ จากขั้นตอนที่ง่ายจนวิวัฒนาการสู่ความละเอียดอ่อน ปรากฏในเชิงศิลปะ และมีประโยชน์ใช้สอย (Functional Art) จนสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้เป็นอย่างดี และมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน กรรมวิธีต่างๆ ช่วยให้มนุษย์ได้ผลิตสิ่งของเครื่องใช้ที่ ไว้เป็นจำนวนมาก เราเรียกสิ่งประดิษฐ์นี้ว่า “งานหัตถกรรม” ซึ่งหมายความว่า การสร้างสรรค์สิ่งของเครื่องใช้ด้วยมือ เครื่องมือ และภูมิปัญญา เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน และถ้าสิ่งประดิษฐ์นั้นมีคุณค่ามากกว่าการใช้สอย โดยรวมเอาความงาม เน้นให้เห็นถึงการสร้างสรรค์ ปรากฏ งดงาม เป็นความละเอียดอ่อนในทางศิลปะ เราเรียกสิ่งประดิษฐ์นี้ว่า “งานหัตถกรรมศิลป์” (somlakning, 2559)

ภาพที่ 12 การจักสาน

ที่มา: raicyber, ความเป็นมาของเครื่องจักสาน, เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2559, เข้าถึงได้จาก

<http://rattan.raicyber.com/?p=1337>

การทำเครื่องจักสานยุคแรกๆ มนุษย์จะนำวัสดุดิบจากธรรมชาติเท่าที่จะหาได้ใกล้ตัวมา ทำให้เกิดประโยชน์ เช่น การนำไปไม้ กิ่งไม้ ต้นไม้ประเภทเถานำมาสานมาขัดเป็นรูปทรงต่างๆ เพื่อใช้เป็นภาชนะหรือมาสานขัดกันเป็นแผ่นเพื่อใช้สำหรับปูรองนั่ง รองนอน ก่อนที่จะพัฒนามาเป็นเครื่องจักสานที่มีความประณีตในยุคต่อๆ มา

การ “จักสาน” นั้น เป็นคำที่เรียกขึ้นตามวิธีการที่ทำให้เกิดเครื่องจักสาน เพราะเครื่องจักสานต่างๆ จะสำเร็จเป็นรูปร่างที่สมบูรณ์ได้นั้นต้องผ่านกระบวนการ ดังนี้

1. การจัก คือการนำวัสดุมาทำให้เป็นเส้น เป็นแฉก หรือเป็นริ้วเพื่อความสะดวกในการสาน ลักษณะของการจักโดยทั่วไปนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของวัสดุแต่ละชนิดซึ่งจะมีวิธีการเฉพาะที่แตกต่างกันไปหรือบางครั้งการจักไม้ไผ่หรือหวายมักจะเรียกว่า “ตอก” ซึ่งการจักถือได้ว่าเป็นขั้นตอนของการเตรียมวัสดุในการทำเครื่องจักสานขั้นแรก

2. การสาน เป็นกระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่นำวัสดุธรรมชาติมาทำประโยชน์โดยใช้ความคิดและมีมือมนุษย์เป็นหลัก การสานลวดลายจะสานลายใดนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการใช้สอยซึ่งมีด้วยกัน 3 วิธีคือ

2.1 การสานด้วยวิธีสอดขัด

2.2 การสานด้วยวิธีการสอดขัดด้วยเส้นทแยง

2.3 การสานด้วยวิธีขัดเป็นวง

3. การถัก เป็นกระบวนการประกอบที่ช่วยให้การทำเครื่องจักสานสมบูรณ์ การถักเครื่องจักสาน เช่น การถักขอบของภาชนะจักสานไม้ไผ่ การถักหูภาชนะ เป็นต้น การถักส่วนมากจะเป็นการเสริมความแข็งแรงของโครงสร้างภายนอก เช่น ขอบ ขา ปาก ก้น ของเครื่องจักสาน และเป็นการเพิ่มความสวยงามไปด้วยมูลเหตุที่ทำให้เกิดเครื่องจักสานที่สำคัญ 3 ประการดังนี้

3.1 มูลเหตุจากความจำเป็นในการดำรงชีวิต การดำรงชีวิตในชนบทจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน ที่สามารถผลิตได้เองมาช่วยให้เกิดความสะดวกสบาย โดยเฉพาะผู้มีอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ ตามหน้าที่ใช้สอยดังนี้

3.1.1 เครื่องจักสานที่ใช้ในการบริโภค

3.1.2 เครื่องจักสานที่ใช้เป็นภาชนะ

3.1.3 เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องตวง

3.1.4 เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องเรือนและเครื่องปูลาด

3.1.5 เครื่องจักสานที่ใช้ป้องกันแดดฝน

3.1.6 เครื่องจักสานที่ใช้ในการดักจับสัตว์

3.1.7 เครื่องจักสานที่ใช้เกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและศาสนา

3.2 มูลเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติตามสภาพภูมิศาสตร์ เพราะชาวไทยส่วนใหญ่มีอาชีพทางเกษตรกรรม จึงจำเป็นต้องทำมาหากินกันตามสภาพสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้นการทำเครื่องจักสานที่เห็นได้ชัด คือเครื่องมือเครื่องใช้ในการจับปลา และสัตว์น้ำจืด โดยทำด้วยไม้ไผ่และหวาย

3.3 มูลเหตุที่เกิดจากความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนา เครื่องจักสาน จำนวนไม่น้อยเกิดขึ้นจากผลของความเชื่อของท้องถิ่นซึ่งจะเห็นได้จากการสานเสื่อปาหนันเพื่อใช้ในการแต่งงานของภาคใต้ เป็นต้น

ภาพที่ 13 การจักสาน “เตยปาหนัน”

ที่มา: Devonshire, อยู่อย่างชาวใต้, เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=devonshire&month=17-06-2009&group=9&gblog=31>

นอกจากข้อมูลอันสำคัญทั้ง 3 ประการแล้ว ปัจจุบันพบว่าในหลายท้องถิ่น เครื่องจักสาน ได้กลายมาเป็นอาชีพรองจากการทำไร่ทำนา เพื่อจำหน่าย สร้างเป็นรายได้พิเศษให้กับชาวบ้านได้อีก ด้วยวัสดุที่ใช้ทำเครื่องจักสาน

1. ไม้ไผ่ เป็นไม้ที่นิยมนำมาใช้ทำเครื่องจักสานมากที่สุด
2. กก นิยมนำมาทอเสื่อ
3. แหียง มีลักษณะคล้ายไม้ไผ่ ใช้สานเสื่อ ทำฝาบ้าน
4. หวาย ใช้ประกอบเครื่องจักสานอื่นๆ
5. ใบตาลและใบลาน ใช้สานหมวกและงอบ
6. ก้านมะพร้าว สานเป็นตะกร้า กระจาดผลไม้เล็กๆ
7. ย่านลิเภา มีลักษณะเป็นเถาวัลย์ชนิดหนึ่ง นิยมนำมาสานเป็นลาย
8. กระจูด เป็นพันธุ์ไม้ตระกูลเดียวกับ กก
9. เตยทะเล ก่อนนำมาสานต้องจักเอาหนามริมใบออก นำไปย่างไฟ แขน้ง แล้วจึงจัก

เป็นเส้นตอก

10. ลำเจียก หรือปาหนัน เป็นต้นไม้จำพวกเดียวกับเตย

11. คล้า ใช้สานภาชนะเช่นเดียวกับหวายและไม้ไผ่

หมายเหตุ ย่านลิเภา คล้า กระจูด เตย ลำเจียก เป็นวัสดุพื้นบ้านที่มีเฉพาะภาคใต้ (raicyber, 2559)

วัสดุที่นำมาใช้ในการจักสานนั้น มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ของประเทศ ซึ่งบางชนิดไม่นิยมใช้กันเนื่องจากว่า มีปัญหาในเรื่องการปลุกทดแทน ที่ใช้เวลานาน และบางชนิดมีเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น ไม้ไผ่จึงเป็นที่นิยมที่สุด เนื่องจากว่าสามารถปลุกทดแทนได้อย่างรวดเร็ว

วัฒนธรรมไม้ไผ่และการจักสาน พี่ชมหัตถกรรมที่มีความแข็งแรงแต่มีน้ำหนักเบา มีความทนทานแต่กลับยืดหยุ่นและย่อยสลายได้ง่ายในธรรมชาติ ให้ผิวสัมผัสที่ราบเรียบ ลำต้นตั้งตรงสามารถแปรรูปและประยุกต์มาใช้งานได้ง่าย (pantip, 2559)

ในการจักสานด้วยไม้ไผ่นั้น ส่วนที่นิยมใช้มากที่สุดคือ ผิวไผ่ ที่มีความทนทาน แข็งแรง ส่วนที่เป็นข้อต่อ หรือเนื้อไผ่นั้น ไม่นิยมนำมาทำเครื่องใช้ เนื่องจากคุณสมบัติที่ง่ายต่อการเกิดเชื้อรา หากถูกความชื้น จะเหลือเป็นเศษซากเป็นจำนวนมาก วิธีการกำจัดส่วนใหญ่คือการเผาทำลาย ซึ่งก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ และส่งผลกระทบต่อภาวะโลกร้อน ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงประเด็นปัญหา และนำเรื่องนี้มาศึกษาถึงกระบวนการนำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

ปัจจุบันมีผู้นำเอาเศษไม้ไผ่ไปทำแปรรูปเพื่อลดปริมาณขยะ และช่วยลดการสร้างมลพิษในอากาศจากการเผาทำลายอยู่เป็นจำนวนมากน้อย ซึ่งกระบวนการต่างๆในการแปรรูปนั้น ทางผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้ามานำเสนอ ตัวอย่างเช่น นำไปอัดแน่นใช้เป็นวัสดุแทนแผ่นไม้ การแปรรูปเป็นถ่านน้ำส้มควันไม้ เป็นต้น

ภาพที่ 14 ต้นไผ่ ที่นำมาใช้ในการจักสาน

ภาพที่ 15 ตัวอย่างงานจักสานไม้ไผ่ในชุมชนที่ทำการวิจัย

ภาพที่ 16 เศษไม้ไผ่ที่เหลือทิ้งจากการจักสาน

ภาพที่ 17 เศษไม้ไผ่ที่เหลือทิ้งจากการจักสาน

คุณสมบัติของไม้ไผ่

1. คุณสมบัติทางกายภาพ

1.1 ความชื้นของไม้ไผ่ที่เจริญเติบโตเต็มที่ที่มีค่าเฉลี่ย 50-99 % และไม้ไผ่ที่ยังอ่อนอยู่มีค่าเฉลี่ย 80-95 % ขณะที่ไม้ไผ่ซึ่งแห้งเต็มที่แล้วมีความชื้น 12-18 % ความชื้นของไม้ไผ่จะค่อย ๆ ลดลงจากส่วนโคนไปยังส่วนปลายของลำต้น และจะลดลงเมื่อลำต้นมีอายุเพิ่มขึ้น และมีความชื้นสูงในฤดูฝนมากกว่าฤดูแล้ง

1.2 ความหนาแน่นของเนื้อไม้เปลี่ยนแปลงไปตามชนิดของไม้ไผ่

1.3 ปริมาณน้ำในผนังเซลล์ของเซลล์เส้นใยหรือไฟเบอร์(fiber) ขึ้นกับชนิดของเนื้อไม้

1.4 การหดตัวของเนื้อไม้ เกิดขึ้นหลังจากการเก็บเกี่ยว ไม้ไผ่ที่มีสีเขียวจะมีการสูญเสียน้ำและมีการหดตัวของเซลล์ซึ่งมีผลต่อขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของลำไม้ไผ่ให้หดเล็กน้อย

2. คุณสมบัติทางกล

ไม้ไผ่เป็นพืชที่มีเนื้อไม้ซึ่งแข็งแรงและยืดหยุ่นได้เช่นเดียวกับเนื้อไม้ของพืชอื่น ๆ คือ การโค้งงอ คุณสมบัติขึ้นกับชนิดของไม้ไผ่ และขนาดของลำไม้ไผ่ หรือเนื้อไม้ที่ถูกแบ่งให้มีความหนาและบางแตกต่างกันไป การยืดหยุ่น ขึ้นกับคุณสมบัติในการโค้งงอ และการทนต่อแรงกดบนเนื้อไม้ การทนทานต่อแรงกด แรงบีบ และแรงอัดต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการรับน้ำหนักของวัสดุ

3. คุณสมบัติทางเคมี

3.1 องค์ประกอบหลักของเนื้อไม้ ได้แก่ เซลลูโลส(cellulose) เฮมิเซลลูโลส(hemicellulose) และลิกนิน(lignin) องค์ประกอบรองได้แก่สารจำพวก เรซิน(resins) แทนนิน(tannins) แวกซ์(waxes) และเกลืออนินทรีย์(inorganic salts)

3.2 อุตสาหกรรมการผลิตกระดาษและเยื่อกระดาษ มีเซลลูโลสและเฮมิเซลลูโลส ซึ่งเรียรวมกันว่าโฮโลเซลลูโลส(holocellulose) เป็นองค์ประกอบ 61-71 % เพนโทแซน(pentosans) 16-21 % ลิกนิน(lignin) 20-30 % เถ้า 1-9 % ซิลิกา 0.5-4% หน่ออ่อนของลำต้นที่นำมาบริโภคเป็นหน่อไม้ ในส่วนที่รับประทานได้หนัก 100 กรัม ประกอบด้วย น้ำ 89-93 กรัม โปรตีน 1.3-2.3 กรัม ไขมัน 0.3-0.4 กรัม คาร์โบไฮเดรต 4.2-6.1 กรัม เส้นใย 0.5-0.77 กรัม เถ้า 0.8-1.3 กรัม แคลเซียม 81-96 มิลลิกรัม ฟอสฟอรัส 42-59 มิลลิกรัม เหล็ก 0.5-1.7 มิลลิกรัม วิตามินบี 10.07-0.14 มิลลิกรัม วิตามินซี 3.2-5.7 มิลลิกรัม กลูโคส 1.8-4.1 กรัม พลังงาน 118-197 จูล ไซยาไนด์ 44-283 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม

การนำมาใช้

ไม้ไผ่เป็นพืชที่มีการแพร่กระจายพันธุ์อยู่ทั่วไป ลำต้นแข็งแรงมีเนื้อไม้แข็ง เกลาให้เรียบได้ ยืดหยุ่น มีน้ำหนักเบา แข็งแต่ตัดให้โค้งงอได้ ถ้าจักเนื้อไม้ให้บางลงสามารถตัดทอนเป็นขนาดต่าง ๆ ได้ ทั้งความยาวและความหนาให้เหมาะสมต่อลักษณะการใช้งานว่าเป็นงานที่ต้องรับน้ำหนักมาก หรือ

งานประดิษฐ์ตกแต่ง ซึ่งในปัจจุบันไม้เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญในตลาดโลกมาก โดยถูกนำมาใช้เป็นเยื่อกระดาษ ไม้ปาร์เก้ปูพื้น กระดานอัด และหน่อไม้กระป๋อง การนำไม้ไผ่มาใช้ประโยชน์สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. ใช้ในงานก่อสร้าง

ไม้ที่มีลำต้นขนาดใหญ่เนื้อไม้หนา ปล้องสั้นมักถูกนำมาใช้ในการก่อสร้างที่ต้องการความแข็งแรง คงทน และรับน้ำหนักมาก เช่น เสา ฝาผนัง หลังคา และพื้น มีการนำมาใช้ก่อสร้างสะพาน และทำนั้งร้าน ใช้เป็นส่วนประกอบของบ้านแบบต่าง ๆ ของชนพื้นเมืองที่มีรูปแบบและรูปร่างแตกต่างกันไป ตามสภาพภูมิอากาศและวัฒนธรรม เช่น บ้านในจีน ไทย อินเดีย และแอฟริกา มีการปลูกสร้างบ้านจากไม้ไผ่ที่มีรูปร่างแตกต่างกัน มีการใช้ไม้ไผ่ทั้งลำในการก่อสร้างหรืออาจผ่าครึ่ง หรือผ่าซีกให้เป็นขนาดต่าง ๆ กัน แล้วนำมาจักสานเป็นแผ่น

2. ใช้ทำตะกร้า

มีการนำไม้ไผ่มาผ่าครึ่ง และผ่าซีกเป็นชิ้นขนาดต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นโครงของหีบหรือตะกร้าหรือกล่องหรือกระจาด แล้วนำชิ้นที่แบนบางมาสานเป็นลวดลายต่าง ๆ สำหรับทำภาชนะบรรจุสิ่งของ รวมทั้งกระดังที่ใช้สำหรับตากอาหาร หรือฝัดแยกเมล็ดพืชที่มีขนาดและคุณภาพดีตามต้องการออกจากส่วนที่ไม่ต้องการด้วย นอกจากนี้ยังถูกนำมาใช้ในการสานแข่งใส่ผัก ผลไม้ แข่งขนาดเล็กใส่ปลา และล้วยใส่หมู เป็ด ไก่ รวมทั้งส้อมสำหรับเลี้ยงเป็ด ไก่ด้วย

3. ใช้เป็นอาหารจำพวกผัก

หน่ออ่อนที่เจริญจากตาข้างของเหง้าที่อยู่ใต้ดิน ถูกนำมาใช้บริโภคเป็นอาหารจำพวกผักที่เรียกว่า หน่อไม้ โดยการขูดหน่ออ่อนแล้วแยกออกมาจากต้นแม่เดิม ลอกกาบหุ้มที่แข็งและเต็มไปด้วยขนหรือหนามออก หั่นให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ หรือเป็นเส้นฝอย แล้วนำไปต้มในน้ำเดือดจนกระทั่งสุกสามารถนำไปปรุงเป็นอาหารต่าง ๆ ได้หลายประเภท เช่น หน่อไม้ดอง ผัดกับเนื้อสัตว์ แกงจืด หรือแกงกะทิ แต่หน่อไม้มักจะเจริญเติบโตออกมาจากเหง้าใต้ดินในช่วงฤดูฝนจึงมีการถนอมอาหารไว้ในรูปของหน่อไม้ดอง เพื่อสามารถรับประทานได้ตลอดปี ในปัจจุบันประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกหน่อไม้ไผ่บงหรือไผ่ตง (*Dendrocalamus asper* (Schultes f.) Backer ex Heyne) รายใหญ่ที่สุดของโลก เนื่องจากเป็นไม้ที่รสหวาน กรอบอร่อย ไม้ขม จนกระทั่งมีชื่อเรียกท้องถิ่นว่า ไม้หวาน

นอกจากนี้ในประเทศไทยยังมีหน่อไม้ไผ่รวก (*Thyrsostachys siamensis* Gamble) ที่นิยมนำมาบริโภค และเก็บรักษาไว้ในรูปของหน่อไม้อัดปืบหรืออัดกระป๋องด้วย

4. ใช้ผลิตกระดาษ

เป็นเวลาหลายศตวรรษมาแล้วที่ชาวจีนมีการประดิษฐ์กระดาษจากไม้ไผ่ และชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้ได้รับความรู้ี้มาจากประเทศจีน ไม้ที่ใช้ทำกระดาษได้แก่ ไผ่ป่า หรือไผ่

หนาม (*Bambusa bambos* (L) Voss) ไม้สีสุก (*Bambusa blumeana* J.A & J.H. Schultes) และ ไม้ซาง (*Dendrocalamus strictus* (Roxb) Nees)

5. ใช้ทำเครื่องดนตรี

การนำไม้ไผ่มาทำเครื่องดนตรีนั้น ถือเป็นศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเครื่องดนตรีที่ใช้ไม้ไผ่เป็นโครงสร้างหลัก หรือเป็นส่วนประกอบได้แก่ เครื่องตี หรือเครื่องเขย่า (idiophones) เช่น ลูกกระพรวน ลูกกระพรวน จากไม้ตงหรือไม้บง (*Dendrocalamus asper*) อังกะลุง ขนาดต่าง ๆ จากไม้ต่า (*Gigantochloa artroviolaceae*) และไม้ชนิดอื่น ๆ ที่อยู่ในสกุลเดียวกัน คือ *G. atter*, *G. levis*, *G. pseudoarundinacea* และ *G. robusta* นอกจากนี้ไม้ต่าที่มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นขนาดใหญ่ยังถูกนำมาใช้ประดิษฐ์เป็นกลองด้วย เครื่องเป่าลม (aerophones) ได้แก่ แตรที่ให้เสียงต่ำซึ่งประดิษฐ์จากไม้ไผ่มาเชื่อมต่อกัน แคนที่ทำขึ้นจากไม้เหี้ยหรือไม้โป (*Schizostachyum*) หลายแบบต่าง ๆ ของเอเชียที่ประดิษฐ์จากไม้ไผ่ นอกจากนี้ยังมีเครื่องสาย (chordophones) ชนิดต่าง ๆ ที่ประดิษฐ์ขึ้นจากไม้ และมีไม้ไผ่เป็นส่วนประกอบ เช่น จะเข้ พิณ ซึง และซอ

6. งานศิลปหัตถกรรม

ในปัจจุบันงานศิลปหัตถกรรมถือเป็นงานอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่เป็นที่นิยมชมชอบ และสามารถจำหน่ายได้มากขึ้น งานที่ประดิษฐ์จาก ไม้ไผ่ ได้แก่ เสื่อปูโต๊ะกันความร้อนจาก ชามบรรจุอาหารกระเป่าถั่วหมักและเครื่องใช้ไม้สอยที่ใช้สำหรับทอผ้า

งานส่วนใหญ่ถูกสร้างขึ้นจากไม้ไผ่ที่ถูกผ่าเป็นซีก หรือผ่าแล้วเหลาเกลาให้เป็นชิ้นบาง ๆ ก่อนนำมาประกอบเป็นโครงหรือจักสานเป็นลวดลายต่าง ๆ แต่งานบางอย่างอาจใช้ลำต้นและลำต้นใต้ดินทั้งหมดมาประดิษฐ์ตกแต่งแทน เช่น แจกัน ที่เขี้ยวบุรี กล้องบรรจุของขนาดต่าง ๆ ไม้ไผ่ที่ถูกนำมาใช้ใน งานจักสานได้แก่ *Bambusa atra*, *Gigantochloa apus*, *G. scortechinii*, *Schizostachyum latifolium* ซึ่งมีเส้นใยยาวและยืดหยุ่นได้ดี ส่วนการนำมาแกะสลัก ได้แก่ ไม้ซาง *Bambusa vulgaris* ไม้ตง *Dendrocalamus asper* และไม้เกรียบ *Schizostachyum brachycladum*

ในการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ นั้น จะมีวัสดุที่นิยมนำมาประกอบด้วย เช่น หวาย เส้นปอ เชือกป่าน ก้านลาน เป็นต้น เพื่อเสริมความแข็งแรงให้กับชิ้นงาน และเพื่อเก็บรายละเอียดของชิ้นงานให้เกิดความสวยงาม ซึ่งในการนำเอาวัสดุเหล่านี้มาใช้นั้น ล้วนมีกระบวนการที่น่าสนใจแฝงไว้ซึ่งภูมิปัญญาทั้งสิ้น

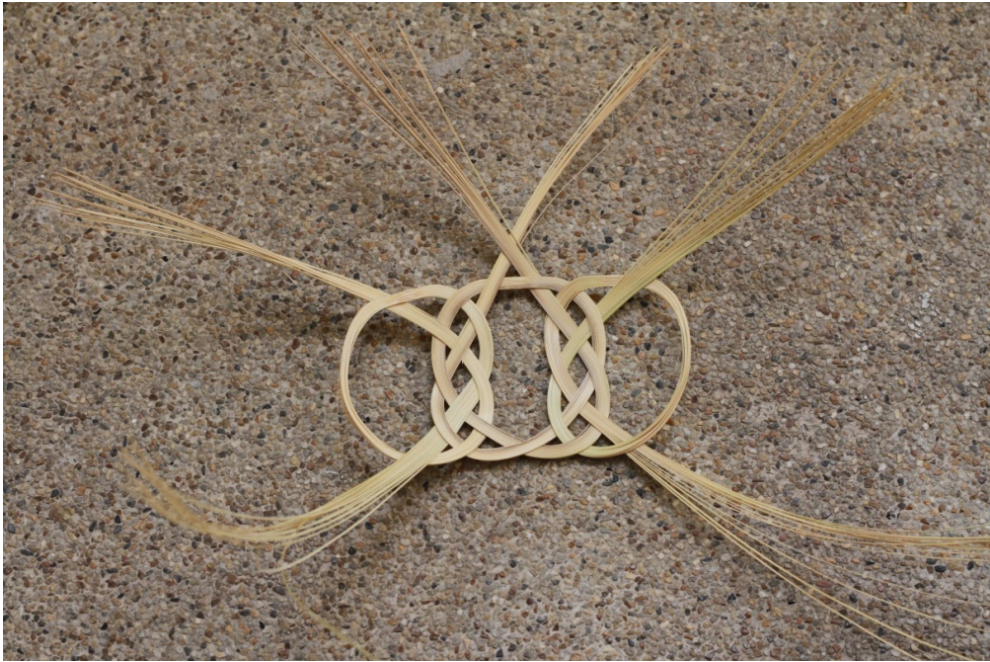
6.1 การจักตอก เพื่อใช้ในการสานรังงอบ

นำปล้องไม้ไผ่ที่มีขนาดตามความต้องการ ผ่าออกให้ได้ความกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร ความยาว 2 ปล้อง ทำการเหลาให้บางลง เหลือประมาณ 1 มิลลิเมตร ส่วนที่นำมาใช้งานจริงคือผิวไผ่ และส่วนที่ทิ้งไปนั้น ตามภาษาชาวบ้านเรียกว่า ซี้ไผ่ ซึ่งการจัดการในส่วนนี้คือ การเผา

(ประเด็นในการจัดการกับเศษวัสดุเหลือใช้จากงานหัตถกรรม) หลังจากที่ได้เป็นแผ่นผิวไม้ไผ่แล้ว จึงนำเอามาทำขั้นตอนต่อไปคือ การบด โดยการนำเอาแผ่นผิวไม้ไผ่มาทาบกับมีดจักตอก โดยใช้มือข้างที่ถนัด จับปลายตอก และบดบีบไปกับสันคมมีด เส้นตอกที่ได้จะมีลักษณะป็นเส้นเส็กๆที่เรียงตัวติดกันเป็นแผ่น มีตาไม้ตรงกลางทำให้เส้นตอก ยึดกันไว้ไม่หลุดออกจากกัน เป็นหนึ่งในภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์อย่างชาญฉลาดมาเป็นเวลานานแสนนาน หลังจากที่ได้เส้นตอกตามที่ต้องการแล้ว จึงนำไปสานเป็นรังงอบในลำดับต่อไป

ภาพที่ 18 เส้นตอกที่ใช้สานรังงอบ

ภาพที่ 19 การขึ้นรูปสานรังงอบ

ภาพที่ 20 เส้นตอกที่ผ่านกระบวนการ นำมาสานเป็นรังงอบ

ภาพที่ 21 เส้นตอกที่ทำการบิดเป็นเส้นเล็กๆ สามารถแยกออกเป็นลวดลายสาน ก่อนทำการ
เก็บขอบให้เรียบร้อยเป็นรังงอบ นำไปใช้เป็นส่วนประกอบของงอบต่อไป

ภาพที่ 22 มีดจักตอก

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงมือปฏิบัติ ศึกษา และได้นำเอาความรู้ที่ได้รับ มาทำการสร้างสรรค์เป็น
ผลงาน เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านได้ทำอยู่ คือสร้างสรรค์งานจากการสานรังงอบ

ภาพที่ 23 ผลงานสร้างสรรค์จากการศึกษาการสานรังอบ

6.2 การจักหวาย

หวาย เป็นวัสดุที่นิยมนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในงานจักสานอย่างแพร่หลาย เนื่องจากคุณสมบัติที่มีความเหนียว ทนทาน สามารถสร้างความงามให้กับชิ้นงานได้เป็นอย่างดี ที่นิยมนำมาใช้งานได้แก่ การนำมาผูก มัดที่จับตะกร้า ขอบตะกร้า เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยสวยงาม แต่ก่อนที่จะได้เป็นเส้นหวายที่นำมาใช้งานนั้น มีกระบวนการที่ควรค่าแก่การบันทึกไว้เป็นหนึ่งในภูมิปัญญาด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 24 ต้นหวายตากแห้ง

ขั้นตอนแรก เริ่มต้นด้วยการนำเอาต้นหวายที่ตากแห้งแล้ว มาทำการผ่าแบ่งออกเป็น ส่วนๆ ตามขนาดที่ต้องการ โดยทั่วไปแล้ว ขนาดที่นิยมนำมาใช้คือเส้นหวายที่กว้างประมาณ 2 มิลลิเมตร ใช้สำหรับผูก “จุงนาง” คือการเก็บขอบตะกร้าให้สวยงาม

ภาพที่ 25 การผ่าแบ่งต้นหวายออกเป็นส่วนๆ ตามขนาดที่ต้องการ

หลังจากที่ได้เส้นหวายตามขนาดที่ต้องการแล้ว จึงทำการเหลาไส้หวาย และชุดไส้หวาย ออก เพื่อให้เกิดความอ่อน บาง เหลือแต่ผิวหวาย

ภาพที่ 26 อุปกรณ์ในการซักเสียดหวาย

เมื่อเลลหายาจนได้ผิวหายตามต้องการแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการ “ชักเลียดหาย” เพื่อให้ได้เส้นหายที่มีขนาดเท่ากันตลอดทั้งเส้น โดยการเจาะรูที่แผ่นโลหะ ให้มีหลายขนาด

7. เครื่องเรือน

มีการนำไม้ไผ่มาทำเครื่องเรือนต่าง ๆ ภายในบ้านเรือน ได้แก่ ตู้ เตียง โต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางของ ต่าง ๆ ซึ่งนิยมใช้ไม้ไผ่ที่มีลำใหญ่ตรง แข็งแรง ได้แก่ ไม้ไผ่ในสกุล *Bambusa* สกุล *Dendrocalamus* และสกุล *Gigantochloa*

8. การปลูกเพื่อใช้เป็นแนวรั้วบ่อเขต แนวป้องกันลมและปลูกประดับ

ไม้หลายชนิดมีลักษณะกอและทรงพุ่มเหมาะสมต่อการนำมาปลูกเป็นรั้วและแนวป้องกันลม ได้แก่ ไม้รวก *Thyrsostachys siamensis* และ ไม้เลื้อย *Bambusa multiplex* ไม้หลายชนิดมีทรงพุ่มสวยงามนิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ ได้แก่ ไม้เลื้อย ไม้เหลือง ไม้เกรียบ ไม้ที่มีหนามแหลมคม เช่น ไม้หนาม *Bambusa bambos* เป็นไม้ที่นิยมปลูกเป็นแนวรั้วกันขโมยให้แก่บริเวณบ้าน หมู่บ้าน และสวนผลไม้ รวมทั้งป้องกันสัตว์ป่าเข้ามาทำร้ายหรือทำลายทรัพย์สินด้วย

9. ประโยชน์อื่น ๆ

9.1 ทำกระบอกรองรับน้ำตาลจากงวงมะพร้าวและงวงตาล ได้แก่ ไม้ต่ง

9.2 นำไม้ไผ่ทั้งลำมาทะลุดูให้เป็นท่อกวางตลอดลำสำหรับทำเป็นท่อน้ำ ได้แก่ ไม้ต่ง

9.3 นำไม้ต่งมาตัดเป็นกระบอสำหรับปรุงอาหาร จำพวก ผัก เนื้อสัตว์ ข้าวเจ้า และข้าวเหนียว โดยอุดส่วนปลายของกระบอด้วยใบตองกล้วย แล้วนำไปผิงไฟให้อาหารภายในกระบอสุก เช่น การทำข้าวหลามจากข้าวเหนียวผสมกะทิและน้ำตาล

9.4 นำมาทำตะเกียบ ไม้จิ้มฟัน ไม้เสียบอาหารสำหรับปิ้งหรือย่าง

9.5 อุปกรณ์ดักจับปลาชนิดต่าง ๆ เช่น ข้อง ไช ลอบ

9.6 นำมาทำแพโดยเลือกใช้ไม้ไผ่ที่มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปานกลาง เนื้อไม้บาง น้ำหนักเบา

9.7 ไปไม้ไผ่มาใช้เป็นอาหารจำพวกหญ้าสดสำหรับเลี้ยงสัตว์ ใบของไม้ที่มีขนาดใหญ่ถูกนำมาใช้ห่อขนมจำพวก ขนมจ่างและบ๊ะจ่าง

9.8 ไม้ไผ่ทั้งลำถูกนำมาใช้ประโยชน์ เป็น คานสำหรับหามสิ่งของ ค้างสำหรับต้นพีช จำพวก ผักและไม้ผลที่เป็นไม้เลื้อย คันเบ็ด ถ่อค้ำเรือหรือแพ โป๊ะสำหรับเทียบเรือ และรั้ว

แม้ในปัจจุบัน งานจักสานหรือเครื่องจักสานต่างๆจะมีการสืบทอดกันน้อยลง แต่ก็ยังคงมีอยู่ทั่วไปทุกภาคในประเทศ นอกเหนือจากประโยชน์ใช้สอยแล้ว งานจักสานยังสะท้อน วัฒนธรรม สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญา ของชาวบ้านได้อีกด้วย (บ้านจอมยุทธ์, 2559)

แรงบันดาลใจและจินตนาการจากงานหัตถกรรมศิลป์

ปัจจุบัน มีการจัดการประกวดหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์ขึ้น โดยใช้ชื่อโครงการว่า ICA (Innovative Craft Award) จัดขึ้นศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ ศิลปหัตถกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยได้รับแรงบันดาลใจจากทักษะและภูมิปัญญาที่มีมาแต่เดิมในอดีต เน้นการแสดงออกในด้านทักษะและเทคนิคเชิงช่าง ผสานการออกแบบที่มีความร่วมสมัยสู่การใช้งานในปัจจุบัน ลักษณะของผลงาน เป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเพื่อการใช้งาน หรือใช้จัดแสดงในรูปแบบของงานศิลปะ งานประติมากรรม (Sculpture) ทั้งนี้สามารถออกแบบ การจัดวางผลงานในรูปแบบศิลปะการจัดวาง (Installation Art) ให้งานมีความน่าสนใจ

คุณ พิมพาพรรณ ชาญศิลป์ ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (ศ.ศ.ป) ได้วางแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของไทยให้มีคุณภาพ น่าเชื่อถือ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนการขยายช่องทางการตลาด โดยการนำเอาเรื่องของ “นวัตกรรม” เข้ามาประยุกต์เพื่อสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีทั้งคุณค่าและมูลค่า ซึ่งหนึ่งในแนวทางของการผลักดันให้เกิดเป็นงานหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์นั้น ก็คือ การจัด “โครงการประกวดหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์” หรือ Innovative Craft Award ขึ้นเป็นครั้งแรก

ในทุกวันนี้นวัตกรรมถือเป็นเทรนด์ของโลกไปแล้ว ทุกอย่างต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ แทนที่จะเป็นหัตถกรรมธรรมดาๆ เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป การรู้จักนำเอาความคิดสร้างสรรค์มาต่อยอด จะเป็นการสร้างโอกาสให้มากขึ้นโดยเฉพาะในตลาดโลก ซึ่งการที่ ศ.ศ.ป.ผลักดันในเรื่องของ Innovative Craft นั้น นอกเหนือจะเป็นการส่งเสริมบุคลากร ครูช่าง หรือช่างฝีมือในท้องถิ่นที่มีทักษะฝีมือสืบทอดมาจากบรรพบุรุษไม่ให้สูญหายไปนั้น ยังเป็นการสร้างคนรุ่นใหม่ที่เป็นนักออกแบบ ซึ่งเข้าใจในวิถีชีวิตของไทย รู้จักนำเอาเทคนิค ภูมิปัญญาชาวบ้านและวัตถุดิบพื้นบ้านมาร้อยเรียงเข้ากับความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งหากมองในแง่ของการอนุรักษ์ก็ยังคงอยู่ ขณะเดียวกันในเชิงคุณค่าและมูลค่าก็เพิ่มขึ้นด้วย” (ปฐมพงษ์, 2559)

ภาพที่ 27 ผลงานสร้างสรรค์ ที่ศิลปินได้รับแรงบันดาลใจจากงานหัตถกรรมศิลป์
 ที่มา: atsme-cm, Innovative Craft, เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.atsme-cm.org/index.php?modules=article&file=view&id=1350008928>)

ภาพที่ 28 ผลงานสร้างสรรค์ ที่ศิลปินได้รับแรงบันดาลใจจากงานหัตถกรรมศิลป์
 ที่มา: creativemove, เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.creativemove.com/wp-content/uploads/2012/03/Untitled-120.jpg>

ข้อมูลทฤษฎีเบื้องต้นองค์ประกอบทางศิลปะ (Composition of Art)

องค์ประกอบของศิลปะ เป็นพื้นฐานในการเรียนของนักศึกษาด้านศิลปะเป็นหลักสำคัญ สำหรับผู้สร้างสรรค์และผู้ศึกษางานศิลปะ เนื่องจากผลงานศิลปะใด ๆ ก็ตาม ล้วนมีคุณค่าอยู่ 2 ประการ คือ คุณค่าทางด้านรูปทรงและคุณค่าทางด้านเรื่องราว คุณค่าทางด้านรูปทรง เกิดจากการนำเอา องค์ประกอบต่างๆของศิลปะ อันได้แก่ เส้น สี แสงและเงา รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว ฯลฯ

มาจัดเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความงามซึ่งแนวทางในการนำองค์ประกอบต่างๆมาจัดรวมกันนั้นเรียกว่า การจัดองค์ประกอบศิลป์ อีกคุณค่าหนึ่งของงานศิลปะ คือ คุณค่าทางด้านเนื้อหา เป็นเรื่องราว หรือสาระของผลงานที่ศิลปินเป็นผู้สร้างสรรค์ต้องการที่จะแสดงออกมา ให้ผู้ชมได้สัมผัสรับรู้ โดยอาศัยรูปลักษณะที่เกิดจากการจัดองค์ประกอบศิลป์นั่นเองหรืออาจกล่าวได้ว่าศิลปินได้นำเสนอเนื้อหาเรื่องราวผ่านรูปลักษณะที่เกิดจากการจัดองค์ประกอบทางศิลปะแต่ถ้าองค์ประกอบที่จัดขึ้นไม่สัมพันธ์กับเนื้อหาเรื่องราวที่ได้นำเสนอในงานศิลปะนั้น ก็จะขาดคุณค่าทางความงามไปดังนั้นการจัดองค์ประกอบศิลป์จึงมีความสำคัญในการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นอย่างยิ่งเพราะจะทำให้งานศิลปะทรงคุณค่าทางความงามอย่างสมบูรณ์ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญที่เป็นมูลฐานดังนี้

จุด (Point) คือ องค์ประกอบที่เล็กที่สุด จุดเป็นสิ่งที่บอกตำแหน่งและทิศทางได้ การนำจุดมาเรียงต่อกันให้เป็นเส้น การรวมกันของจุดจะเกิดน้ำหนักที่ให้มีปริมาตรแก่รูปทรง เป็นต้น

เส้น (Line) คือ เกิดจากจุดที่ต่อกันในทางยาว หรือเกิดจากการลากเส้นไปยังทิศทางต่างๆ มีหลายลักษณะ เช่น ตั้ง นอน เอียง โค้ง ฯลฯ สามารถบ่งบอกอารมณ์ความรู้สึกได้ด้วย

รูปร่างและรูปทรง (Shape and Form) คือ รูปร่าง คือ พื้นที่ ๆ ล้อมรอบด้วยเส้นที่แสดงความกว้าง และความยาว รูปร่างจึงมีสองมิติ ส่วนรูปทรง คือ ภาพสามมิติที่ต่อเนื่องจากรูปร่าง โดยมีความหนา หรือความลึกทำให้ภาพที่เห็นมีความชัดเจนและสมบูรณ์สิ่งที่เรานั้นมองเห็นได้ในทัศนศิลป์เป็นการประสานกันอย่างมีเอกภาพของทัศนธาตุ (Visual Elements) ได้แก่ เส้น สี น้ำหนักอ่อนแก่ ขาว-ดำ ที่ว่างและพื้นผิว รูปทรงนั้นให้ความพอใจต่อความรู้สึกจากการได้สัมผัส มองเห็น และเป็นสัญลักษณ์ให้แก่อารมณ์ความรู้สึกในงานเนื้อหาของการสร้างสรรค์งานศิลปะ

น้ำหนัก (Value) คือ ความอ่อนแก่ของสีหรือแสงเงาที่นำมาใช้ในการเขียนภาพ น้ำหนักทำให้รูปทรงมีปริมาตรและให้ระยะแก่ภาพ

สี (Color) เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการทำงานศิลปะเป็นทัศนธาตุและมีบทบาทมากในงานศิลปะ ทำหน้าที่เช่นเดียวกับน้ำหนักทุกประการ สีจะช่วยให้เกิดความน่าสนใจและมีชีวิตชีวาแก่ผู้ที่ได้พบเห็น อีกทั้งยังให้อารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ได้ด้วย สีจึงมีอิทธิพลต่อจิตใจของมนุษย์เราเป็นอย่างมาก

พื้นผิว (Texture) หมายถึง ส่วนที่เป็นพื้นผิวของวัตถุที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น เรียบ ขรุขระ หยาบ มั่น นุ่ม ฯลฯ ซึ่งเราสามารถมองเห็นและสัมผัสได้ การนำพื้นผิวมาใช้ในงานศิลปะ จะช่วยให้เกิดความเด่นในส่วนที่สำคัญ และยังทำให้เกิดความงามสมบูรณ์

ที่ว่าง (Space) หรือ ช่องไฟ หมายถึง บริเวณที่เป็นความว่างไม่ใช่ส่วนที่เป็นรูปทรงหรือเนื้อหา ในการจัดองค์ประกอบใดก็ตามถ้าปล่อยให้พื้นที่ว่างมากและให้มีรูปทรงน้อยการจัดนั้น จะให้ความรู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยว ในทางตรงกันข้าม ถ้าให้มีรูปทรงมากหรือเนื้อหา มาก โดยไม่ปล่อยให้พื้นที่ว่างเลยก็จะให้ความรู้สึกอัดอัด คับแคบดังนั้นการจัดวางในอัตราส่วนที่พอเหมาะก็จะให้ความรู้สึกที่พอดีทำให้ได้ภาพที่ได้สัดส่วนงดงามในงานศิลปะ

เอกภาพในงานศิลปะ คือ การรวมตัวเป็นหนึ่งเดียวกัน ความกลมกลืนและเชื่อมโยงสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ อันได้แก่ ความคิด แนวเรื่อง และการแสดงออก

ความงามทางทัศนศิลป์ (Visual Art)

ความหมายของทัศนศิลป์

ทัศนศิลป์ หมายถึง ศิลปะที่รับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทางตา ศิลปะที่มองเห็น เมื่อพิจารณาความหมายที่มีผู้นิยามไว้ จะพบว่า การรับรู้เรื่องราว อารมณ์ ความรู้สึกของงานทัศนศิลป์นั้น จะต้องอาศัยประสาทตาเป็นสำคัญ นั่นคือตาจะรับรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่นำมาประกอบเป็นงานทัศนศิลป์ได้แก่ เส้น รูปร่าง รูปทรง สี แสงเงา และพื้นผิว เป็นต้น โดยศิลปะจะนำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาสร้างสรรค์ผลงานด้วยวิธีการเขียนภาพ ระบายสี บ้าง ปั้นและสลักบ้างหรืองานโครงสร้าง เป็นต้น

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ให้เกิดคุณค่าทางศิลปะได้นั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถ ทักษะและความคิดของศิลปินแต่ละคน งานทัศนศิลป์ที่ปรากฏให้เห็นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

ทัศนศิลป์ 2 มิติ ได้แก่ ผลงานการเขียนภาพระบายสี

ทัศนศิลป์ 3 มิติ ได้แก่ ผลงานประติมากรรม สถาปัตยกรรม

ผลงานทัศนศิลป์เป็นสิ่งที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ อารมณ์ มุ่งหวังให้เกิดความสุนทรีย์ หรือความรู้สึกสะเทือนใจแก่ผู้พบเห็น

ที่มาของงานทัศนศิลป์ ประกอบด้วย

ศิลปิน (Artist) เป็นผู้ถ่ายทอดผลงานศิลปะ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมด้วยความรู้สึกประทับใจหรือเกิดความสะเทือนอารมณ์จึงถ่ายทอดออกมาตามอารมณ์ ความรู้สึกและจินตนาการเฉพาะตน

สิ่งแวดล้อม (Environment) ได้แก่ ธรรมชาติ ความเชื่อทางศาสนา เรื่องจากประวัติศาสตร์ เรื่องราวจากวรรณคดี ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งเร้า เป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์เกิดอารมณ์ความรู้สึกและแสดงออกด้วยการถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปกรรม

สื่อ/วัสดุ (Media) ได้แก่ กระดาษ สี ดินสอ หิน ไม้ ปูน ฯลฯ ซึ่งศิลปินได้ซึมซับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อม แล้วนำไปถ่ายทอดลงบนสื่อให้ออกมาเป็นรูปธรรม

ผลงานศิลปะ (Art) เป็นผลงานที่เกิดจากแรงบันดาลใจในสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ โดยผ่านสื่อให้ปรากฏเป็นรูปธรรม เรียกว่า “ผลงานศิลปะ”

เอกภาพในงานศิลปะ (Unity) ในความหมายโดยทั่วไป คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือ ความกลมกลืนกลมเกลียวเข้ากันได้ความกลมกลืนและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่เกิดจากการเชื่อมโยง สัมพันธ์กันของส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ความคิด รูปทรง และการแสดงออก

กระบวนการถ่ายทอดทัศนศิลป์

1. การวาดเขียน (Drawing)
2. การระบายสีหรือ จิตรกรรม (Painting)
3. การพิมพ์ (Printing)
4. ประติมากรรม (Sculpture)
5. สถาปัตยกรรม (Architecture)
6. สื่อผสม (Mixed Media)

ศิลปะสื่อประสม (Mixed Media Art)

“สื่อผสม” (หรือในกรณีของการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติจะใช้คำว่า “สื่อประสม”) คือ Mixed Media ในภาษาอังกฤษ ไม่ใช่ลัทธิหรือแนวคิดปรัชญาทางศิลปะใดๆ คำๆนี้เป็นเพียงการระบุถึง ศิลปะที่มีการผสมผสานสื่อทางศิลปะที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น การผสมกันระหว่างงานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ภาพเคลื่อนไหวอย่างเช่นภาพจากโทรทัศน์ วิดีโอ เสียง กลิ่น หรือการสัมผัสทางกายภาพ ศิลปะที่จะเข้าข่าย “สื่อผสม” ควรจะต้องมีการผสมสื่อที่ต่างกันเหล่านั้นอย่างน้อย 2 สื่อขึ้นไป แต่ถ้าเป็นการผสมกันระหว่างเทคนิคในสื่อเดียวกัน เช่น จิตรกรรมที่มีการใช้เทคนิคสีน้ำผสมกับการเขียนภาพในบางส่วนด้วยสีน้ำมันและสีฝุ่น ก็ควรจะถือว่าเป็น “เทคนิคผสม” มากกว่า “สื่อผสม” อย่างไรก็ตามศัพท์ต่างๆเหล่านี้ถูกบัญญัติขึ้นอย่างค่อนข้างกว้างและมีความยืดหยุ่นทำให้เกิดการตีความที่แตกต่างกัน ทั้งจากคนดู นักวิจารณ์และศิลปินผู้สร้างงานขึ้นมาเอง อีกทั้งยังมีการเรียกขานสิ่งเดียวกันในชื่อที่แตกต่างกันออกไปอีกด้วยเช่น บ้างก็เรียกว่า “inter media” “multi media” แต่ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2547) เป็นที่เข้าใจกันในวงการศิลปะและการออกแบบว่า คำว่า

“multi media” และ “hyper media” จะใช้กับงานที่สร้างขึ้นจากคอมพิวเตอร์กราฟฟิกที่มีทั้งภาพเคลื่อนไหวที่กินเวลา (อาจจะ) มีตัวหนังสือและเสียงประกอบกันขึ้นมา ส่วนคำว่า “Mixed Media” จะใช้กับงานทางด้านทัศนศิลป์ (visual arts) อย่างที่กล่าวไปในข้างต้นเสียมากกว่า โดยพื้นฐานของสื่อผสมแล้วการผสมผสานสื่อที่แตกต่างกันไม่ใช่สิ่งประดิษฐ์ที่คิดค้นขึ้นใหม่แต่อย่างใด เพราะผลงานศิลปะและงานหัตถกรรมในวัฒนธรรมต่างๆทั่วโลกที่ทาสืบทอดกันมาหลายศตวรรษ ต่างก็มีลักษณะผสมสื่อที่ต่างกันอยู่ค่อนข้างมาก เช่น งานประติมากรรมของชนเผ่าในทวีปแอฟริกา ที่มีการแกะสลักไม้ให้เป็น 3 มิติ ผสมกับการแกะลายเบา ติดปะด้วยวัสดุธรรมชาติต่างๆ เช่น เปลือกหอย และยังมีการระบายสีต่างๆผสมเข้าไปด้วย เมื่อศิลปวิทยาการแบบตะวันตกนิยมแบ่งศาสตร์ต่างๆออกจากกัน (สันนิษฐานว่าคงจะหลังจาก ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา ในคริสต์ศตวรรษที่ 16) ด้านการจัดการและการศึกษาจิตรกรรม ประติมากรรม และสื่ออื่นๆจึงถูกแยกออกจากกัน ในศิลปะร่วมสมัยช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ความเคร่งครัดในการแบ่งประเภทแยกศาสตร์ต่างๆ เริ่มคลายตัว การผสมสื่อจึงได้กลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติปกติในการศึกษาและการทำงานศิลปะ แนวโน้มการรวมศาสตร์นี้สอดคล้องไปกับกระแสการศึกษาและการพัฒนาแบบองค์รวม ไม่แยกย่อยเฉพาะทางจนคับแคบอย่างที่ผ่านมา

ศิลปะสื่อประสม หรือ ศิลปะสื่อผสม หมายถึง ผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นโดยใช้เทคนิคและวิธีการของศิลปะทางด้านทัศนศิลป์หลาย ๆ แขนงมาผสมผสานทำให้เกิดผลงานที่อยู่ในชั้นเดียวกัน เน้นหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ แสดงออกถึงอารมณ์สะท้อนใจของผู้สร้าง ซึ่งวัสดุที่ใช้ในการสร้างผลงานสื่อผสมสามารถหาได้จากวัสดุธรรมชาติ เช่น วัสดุจากพืช สัตว์ และแร่ วัสดุสังเคราะห์ เช่น กระดาษ โลหะ เป็นต้น เป็นงานวิจิตรศิลป์ที่ผสมผสานสื่อหลาย ๆ ประเภทเข้าด้วยกัน ได้แก่ งานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ หรืองานวาดเส้น ศิลปะสื่อผสมอาจมี 2 ลักษณะ เป็น 2 มิติ หรือ 3 มิติ ในปัจจุบันการถ่ายทอดสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ไม่จำกัดอยู่กับการแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่งอาจเป็นการผสมกันทั้งการวาดเขียน การระบายสีการพิมพ์ ประติมากรรม รวมทั้งการผสมผสานทางเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น วิดีโอ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และวัสดุที่รองรับผลงานอาจไม่ใช่บนพื้นกระดาษ ผ้าใบ หรือเป็นรูปทรง 3 มิติ ธรรมดาอาจจะมีปรากฏอยู่บนสถาปัตยกรรมหรือภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา หรือบนสื่อใหม่ ๆ ที่มีการพัฒนาตลอดเวลาในโลกปัจจุบัน (เกษม ก้อนทอง, 2549)

อิทธิพลที่ได้รับจากงานศิลปกรรม

ผลงานการสร้างสรรค์ของอาจารย์จุมพล อุทัยภาค ประติมากรรมแกะสลักไม้ ในรูปแบบของศิลปะร่วมสมัย โดยใช้แนวความคิดเกี่ยวกับชีวิต การงอกงาม เติบโตของเมล็ดพันธุ์พืช หยิบเอาความประทับใจในธรรมชาติรอบๆตัวมาสร้างสรรค์เป็นผลงานประติมากรรมแกะสลักไม้ บางชิ้นผลงานประกอบกับหินทราย ด้วยสีลาอันงดงามอ่อนช้อย กลมกลืน ลื่นไหล มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นของศิลปิน ดังตัวอย่างผลงานที่ผู้วิจัยได้รับอิทธิพลในการสร้างสรรค์

ภาพที่ 29 Big Bonsai, Wood and Granite Stone, 62x169x42 cm.

ที่มา: ประติมากรจุมพล, ผลงาน, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>

ภาพที่ 30 Grow up, Wood carving, 62x169x42 cm.

ที่มา: ประติมากรจุมพล, ผลงาน, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>

ภาพที่ 31 Mangrove's seed No.1, Wood carving, 18x110x21 cm.

ที่มา: ประติมากรจุมพล, ผลงาน, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>

ภาพที่ 32 Mangrove's seed No.1, Wood carving, 18x110x21 cm.

ที่มา: ประติมากรจุมพล, ผลงาน, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>

ภาพที่ 33 Chubby No.1, Woods carving, 28x23x33 cm
 ที่มา: ประติมากรจุมพล, ผลงาน, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>

ภาพที่ 34 Relationship No.4, Woods carving, 18x9x41 cm.
 ที่มา: ประติมากรจุมพล, ผลงาน, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>

ภาพที่ 35 Sheath No.1, Woods carving, 25x10x57 cm.

ที่มา: ประติมากรจุมพล, ผลงาน, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>

ภาพที่ 36 Relatives, Woods carving, 32x12x60 cm.

ที่มา: ประติมากรจุมพล, ผลงาน, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>

ภาพที่ 37 When women love man, แกะสลักไม้, 64x31x78 cm.

ที่มา: ประติมากรจุมพล, ผลงาน, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>

ภาพที่ 38 Three Seeds, แกะสลักไม้, 44x32x34 cm.

ที่มา: ประติมากรจุมพล, ผลงาน, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>

ภาพที่ 39 ดั่งหยาดฝนจากฝักฟ้านภลัย, แกะสลักไม้, 190x85x55 cm.
 ที่มา: ประติมากรจุมพล, ผลงาน, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>

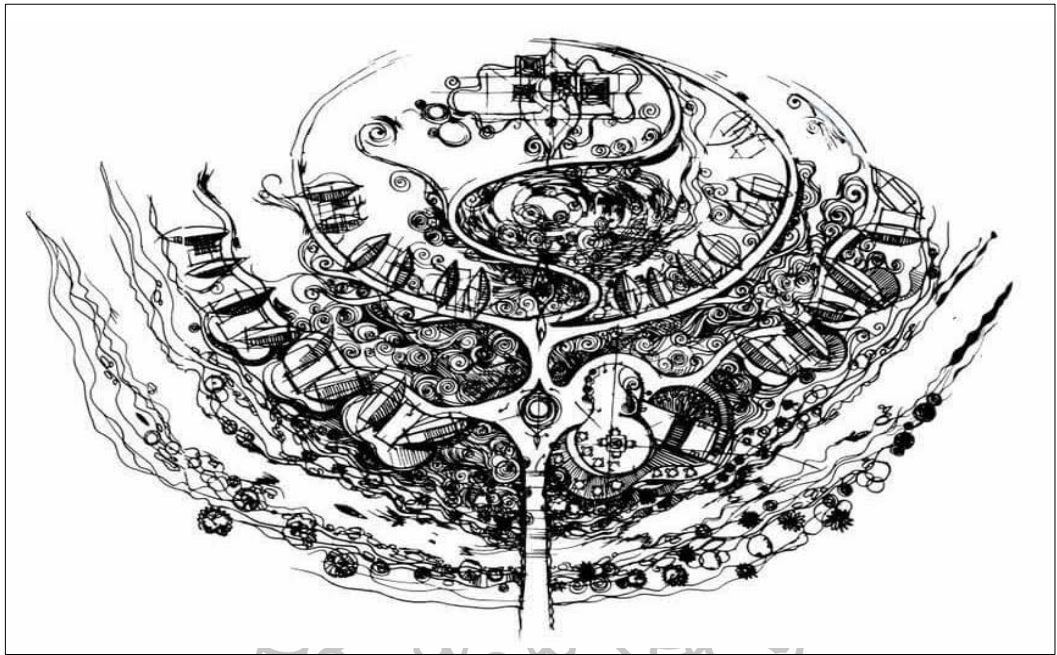
ภาพที่ 40 Ripples and Seedling, Woods carving, 40x40x30 cm.
 ที่มา: ประติมากรจุมพล, ผลงาน, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>

จากตัวอย่างบางส่วนของผลงานประติมากรรมแกะสลักไม้ ของอาจารย์จุมพล อุทัยภาคนั้น จะเห็นได้ถึงความงดงาม อ่อนช้อย ที่ศิลปินถ่ายทอดออกมาสู่ผลงาน บ่งบอกถึงความชำนาญในวัสดุ ผลงานในช่วงแรก จะเน้นเป็นงานประติมากรรมลอยตัว แทนค่าด้วยเมล็ดพันธุ์ไม้ที่กำลังงอกงาม และในผลงานชุดล่าสุด ศิลปินได้คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น (Functional Sculpture) เป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับผลงานศิลปะ แต่ยังคงไว้ซึ่งความงามในธรรมชาติที่สามารถพบเห็นได้รอบๆตัวเรา

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สร้างสรรค์ผลงาน

ผลงานการสร้างสรรค์ในงานวิจัยชิ้นนี้นั้น เป็นผลงานที่เกิดจากความผูกพันในวิถีชีวิตที่เรียบง่ายในชนบท มีความสนใจในงานหัตถกรรมพื้นบ้าน การทำงานโดยใช้วัสดุพื้นถิ่น ส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนในอาชีพของชาวบ้าน แนวความคิดหลักในการสร้างสรรค์ผลงานคือ “การสืบสานภูมิปัญญา” ผสานเข้ากับความงามในงานศิลปะ ปรับประยุกต์ให้เป็นผลงานเพื่อใช้ในการตกแต่งประดับอาคาร ซึ่งจากการศึกษาเลือกสถานที่ที่เหมาะสมในการตกแต่งและมีความสัมพันธ์กับผลงานสร้างสรรค์ในครั้งนี้คือ ภูเรือแขวงชาตรี รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย โดยการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทำการประดับตกแต่ง ติดตั้งให้กลมกลืนกับสถานที่ โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมคือ

1. แนวความคิดในการสร้างโรงแรมคือ การออกแบบที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมโครงการที่สร้างสรรค์ตามแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การออกแบบที่สอดคล้องกับพื้นที่โดยใช้เส้นสายที่คดเคี้ยว เลี้ยวเลาะไปตามพื้นที่ เปรียบเหมือนการเคลื่อนย้ายสระของมังกร มีแกนกลางทางหลัก ลัดเลาะไล่สูงขึ้นไปจุดสูงสุดของพื้นที่ที่รายล้อมไปด้วยธรรมชาติ พืชพรรณไม้และสายน้ำ ประเด็นสำคัญของการสร้างสรรค์ให้เป็นเสมือนศูนย์การเรียนรู้ เป็นสถานที่รวบรวมเอาองค์ความรู้ต่างๆให้รับรู้ สัมผัสได้ในการเข้าพัก เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของผลงานการวิจัยในครั้งนี้คือ การศึกษาเกี่ยวกับการจักสานและนำเอาองค์ความรู้ต่างๆที่ได้ มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะที่แทนค่าด้วยเมล็ดพันธุ์ในธรรมชาติ การเจริญงอกงาม เติบโตควบคู่ไปกับกาลเวลาที่มีความเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 41 ภาพร่างแผนผังโรงแรม ภูเรือแซงซัวร์ รีสอร์ททแอนด์สปา จังหวัดเลย
(ภาพถ่ายเส้นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของ ผศ. เอกพงษ์ ตรีตรง)

ผลงานการออกแบบผังไว้ซึ่งภูมิปัญญาของงานที่ตถกรรมศิลป์ ที่แทรกตัวอยู่ใน
รายละเอียดของอาคาร ทั้งในส่วนของจุดต้อนรับ และอาคารห้องพัก

ภาพที่ 42 ภาพสถานที่ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ภูเรือแซงซัวร์ รีสอร์ททแอนด์สปา จังหวัดเลย
(ภาพจำลองบรรยากาศภาพรวมของ โครงการภูเรือแซงซัวร์ รีสอร์ททแอนด์สปา จังหวัดเลย
โดย ผศ. เอกพงษ์ ตรีตรง)

ภาพที่ 43 ภาพภาพอาคารที่พัก ภูเรือแซงซ้าย รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย
(ภาพบรรยากาศจำลองอาคารห้องพัก โดย ผศ. เอกพงษ์ ตรีตรง)

ภาพที่ 44 ภาพอาคารต้อนรับ ของภูเรือแซงซ้าย รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย
(ภาพบรรยากาศจำลองภายในอาคารต้อนรับ โดย ผศ. เอกพงษ์ ตรีตรง)

ภาพรวมของโครงการ คือการก่อสร้างบนพื้นที่ชุ่มน้ำ บนเนื้อที่กว่า 12 ไร่ ที่มีน้ำท่วม น้ำ ลด ตลอดทั้งปี มีพืชพรรณไม้อายุสั้นต่างๆ ที่รายล้อมในพื้นที่ หมุนเวียน ปลูกใหม่ไปตามฤดูกาล เกิด เป็น Time & Space ซึ่งนำมาเป็นตัวกำหนดแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เข้ากับพื้นที่ (Site Specific Arts) โดยการออกแบบให้มีความสอดคล้องกลมกลืน ยั่งยืน ควบคู่กันไปอย่างไม่รู้จบ

จากผลการศึกษา ลงมือปฏิบัติจริงตามทฤษฎี Practice Based Learning เพื่อทำการศึกษาลงลึกในเรื่องของภูมิปัญญาการจักสาน จากพื้นที่ชีวิตของคนในชุมชนริมแม่น้ำ ที่ผูกพันกับการดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย อาชีพการจักสานอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ การจักสานรังอบ แฝงไว้ซึ่งภูมิปัญญาที่น่าสนใจอย่างมาก ผู้วิจัยจึงนำเอาองค์ความรู้ที่ได้จากการลงพื้นที่ มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะกับพื้นที่ Sites Specific โดยสถานที่ที่ทำการศึกษาคือ ภูเรือ แสงชัยวี รีสอร์ทแอนด์สปา ซึ่งมีความสอดคล้องกันในด้านของบริบทพื้นที่ที่ใกล้เคียงกันคือ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ และจุดประสงค์หลักของเจ้าของโครงการคือการได้ เป็นทั้งที่พักผ่อนและเป็นเสมือนแหล่งเรียนรู้วิถีการเกษตรแบบผสมผสาน วิถีชีวิตที่พอเพียงตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

และอีกหนึ่งคุณค่าของการศึกษาในครั้งนี้คือ การส่งเสริมให้ผู้คนในชุมชนที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ และอีกประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการให้เกิดขึ้นคือ การที่อาชีพการจักสานในชุมชน ได้รับความสนใจและยังคงเป็นอาชีพที่อยู่คู่กับชาวบ้านตลอดไป

บทที่ 3 การสร้างสรรค์และพัฒนาผลงาน

ข้อมูลและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลงานวิจัยนี้ ใช้แนวทางการทำงานตามทฤษฎี Practice Based Learning คือ การศึกษาแบบลงพื้นที่จริง ปฏิบัติจริง เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้จากไม้ไผ่ในชุมชน

ภาพที่ 45 ลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้การสานไม้ไผ่กับผู้สูงอายุในชุมชน (ป่าหมาน กับ ลุงแจ้ว)

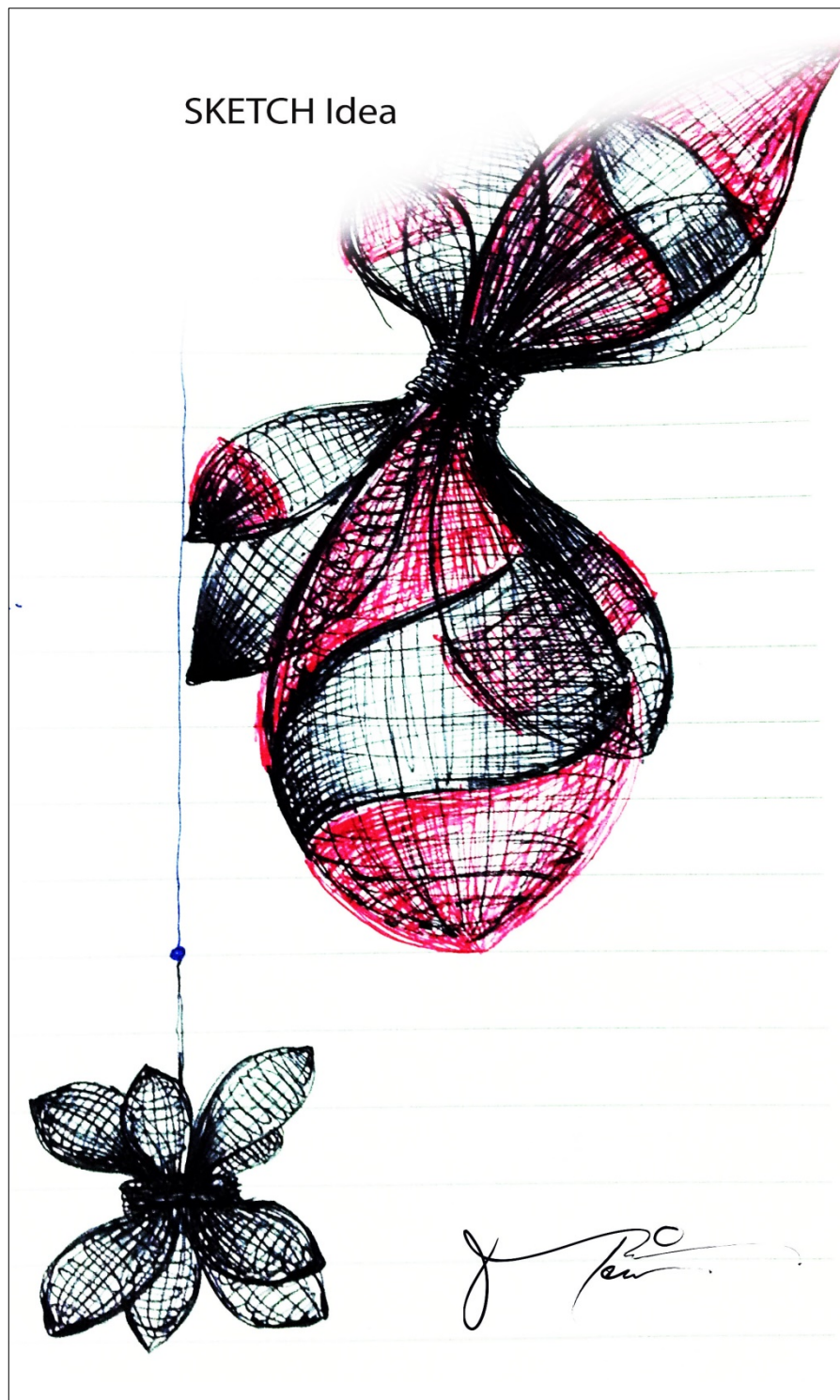
ภาพที่ 46 ลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้การสานไซกับผู้สูงอายุในชุมชน (ลุงแจ้ว)

ภาพที่ 47 ลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้การสานรังจอบ การเหลาไม้ไผ่ กับผู้สูงอายุในชุมชน (ลุงเหนี้ย)

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

ทำการจดบันทึก บันทึกภาพ และวิดีโอ เพื่อรวบรวมข้อมูล และนำเอาองค์ความรู้ที่ได้รับ มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดกรอบแนวความคิด ในการสร้างสรรค์ผลงาน เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับ งานหัตถกรรมที่ชาวบ้านได้ทำอยู่

ภาพที่ 48 ภาพร่างผลงานสร้างสรรค์จากการลงพื้นที่ศึกษาการสานไซ

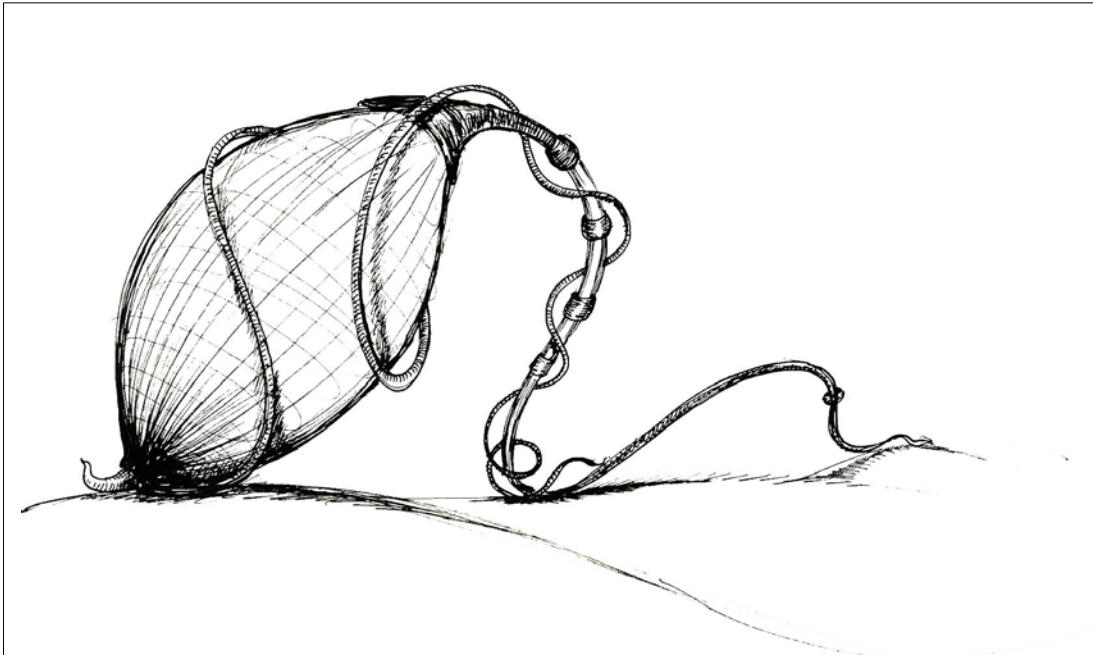
ภาพที่ 49 ภาพผลงานสร้างสรรค์ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการลงพื้นที่ศึกษาการสานไซ

ทำการศึกษาหาข้อมูล และรูปแบบแนวทางการสร้างสรรค์จากการจักสานไม้ไผ่ นำเอาองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้ศึกษามาประกอบกับแนวความคิดในเรื่องของเนื้อหาทางด้านรูปทรงเมล็ดพันธุ์ธรรมชาติ (Natural Seed) ที่แสดงออกถึงการเจริญเติบโต งอกงาม

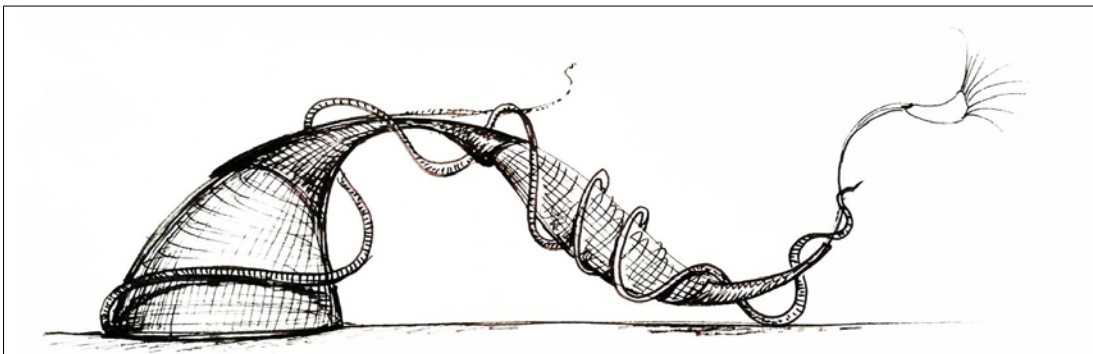

ภาพที่ 50 ภาพแนวเรื่องที่ทำกรถ่ายทอดไปสู่ผลงานสร้างสรรค์

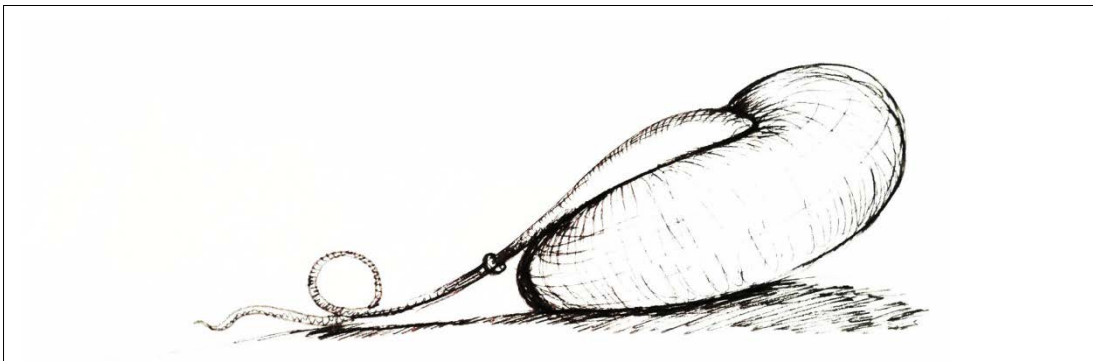
ที่มา: google, **Natural Wild Seed**, เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <https://www.google.co.th/search?q=wild+seed&biw=1920&bih=960&site=webhp&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwj3p6bk7fTNAhXGwI8KHeYtAY8QsAQIKw#tbm=isch&q=seed&imgrc=gB9oBJKL6ZWSKM%3A>

ภาพที่ 51 ภาพร่างผลงานสร้างสรรค์ “เมล็ดพันธุ์ หมายเลข 1”

ภาพที่ 52 ภาพร่างผลงานสร้างสรรค์ “ทอดยอด หมายเลข 1”

ภาพที่ 53 ภาพร่างผลงานสร้างสรรค์ “ทอดยอด หมายเลข 2”

การสร้างสรรค์ผลงาน

ในการดำเนินการสร้างสรรค์ผลงาน เริ่มต้นด้วยการรวบรวมเอาองค์ความรู้ต่างๆที่ได้ศึกษามา ทำการเตรียมวัสดุเพื่อประกอบกันให้ได้รูปทรงตามแบบร่าง Sketch Idea ที่ทำไว้

ภาพที่ 54 เส้นหวายและไม้ไผ่ คือวัตถุดิบหลักในการนำมาสร้างสรรค์ผลงาน

ภาพที่ 55 ทำข้อต่อ นำมาเป็นส่วนประกอบไม้ในชิ้นงาน

ภาพที่ 56 การจักสานไซตักปลา

ภาพที่ 57 ประกอบชิ้นงานเข้าด้วยกันจนสำเร็จเป็นผลงานที่ชื่อว่า “ทอดยอด”

ภาพที่ 58 นำผลงานเข้าทำการปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำการปรับปรุง พัฒนาต่อไป

การแสดงผลงาน

THE IMAGINATION OF RELATIVE SCULPTURE FROM HANDICRAFT KNOWLEDGE FOR DECORATION IN PHURUA SANCTUARY RESORT AND SPA., LOEI PROVINCE, THAILAND.

Extended Abstract

Mr. TEERAPONG THAMMACHAROEN
Faculty of Decorative Arts,
Sripakorn University,
Thailand.
Email : graphictojobyony@gmail.com

Abstract :

The research was inspired by a commitment to the simple way of life. The fascination in local bamboo fish Trap. The concept of design is "The heritage of wisdom" Combined with knowledge of the art. Apply to the functional art object for building decoration. The principle at work is Practice Based Learning.

The research objective is 1. Study the local handicraft knowledge. 2. Study the meaning of natural art as a growing seeds and 3. The results of research into the decorative items for decoration in Phurua Sanctuary Resort and Spa at Loei Province, Thailand. This research approached Practice based learning. The qualitative research is in-deep interviews from the elderly who make a bamboo woven in the She Namrai village at Singburi province. In additional to the creation of art can keep continue the traditional heritage wisdom of bamboo handicraft.

Statement of Design :

The art object for decorative items from the traditional handicraft knowledge. The focus on natural material, local bamboo weaving, aesthetics in the art form by the natural sculpture.

▲ The elderly who make a bamboo handicraft in the She Namrai village at Singburi province.

Keywords :

1. Practice Base Learning.
2. Handicraft Knowledge.
3. Art of Nature.
4. Imagination.

Background :

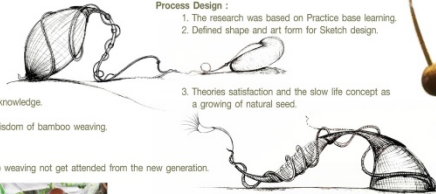
Studies of Thai local traditional handicraft knowledge.
The natural sculpture for decorative items.
To keep continue the traditional heritage wisdom of bamboo weaving.

Problem Statement :

The traditional heritage wisdom of bamboo weaving not get attended from the new generation.

Process Design :

1. The research was based on Practice base learning.
2. Defined shape and art form for Sketch design.
3. Theories satisfaction and the slow life concept as a growing of natural seed.

Sketch Design

▲ The mostly local handicraft made by the elderly people

Objective of the study :

- * THE IMAGINATION OF RELATIVE SCULPTURE FROM HANDICRAFT KNOWLEDGE FOR DECORATION IN PHURUA SANCTUARY RESORT AND SPA, LOEI PROVINCE. * has objectives in creative design as the followings :
- 1. Studied local handicraft, local material and the way of life.
- 2. Applied to art objects for decorative items.
- 3. Study identify, conceptual and site specific of Phurua Sanctuary Resort and Spa at Loei province.

▲ Study a local handicraft, local material and the way of life.

Hypothesis :

The educational attainment of bamboo weaving and create to functional art that will create awareness new generation attention to continue learning and sharing this tradition knowledge and can be develop to a creativities business. Enhance the income and quality of life for people in the community and make a sustainable in career.

Methodology :

- This qualitative research approached Practice based learning. The process of creating design, decorative items and art objectives is a framework which followings.
1. Study and learning handicraft knowledge in the community with elderly people.
  2. In-deep interviews and note from the elderly who make a bamboo woven, analyze for defining the concept design.
  3. More learning from online media, library for sketch design.
  4. Choose the location and the area for setting up the art work by 3D model present.
  5. Explain the conclusion of the artwork and a place then publish to a public exhibition.

Summary and Conclusion :

Design result
The applied art piece through the data analysis. The art of traditional crafting creations, represented by the slowly and continuous growing of the natural seed as conveying wisdom endlessly.

Design Aesthetic :

The design of this research focus on " keep continuous the traditional heritage wisdom of bamboo weaving. "

▲ The applied art piece represented by the slowly and continuous growing of the natural seed.

Future Interest :

1. There was a more presentation of traditional wisdom to new generation.
2. There should be bringing intellectual heritage related to new generation lifestyle.
3. Enhance the income and quality of life for people in the local community and make a sustainable in career.

References:
[1] http://www.digitallibrary.org/doi/abs/10.1017/S0022278X09999999
[2] http://www.digitallibrary.org/doi/abs/10.1017/S0022278X09999999
[3] http://www.digitallibrary.org/doi/abs/10.1017/S0022278X09999999
[4] http://www.digitallibrary.org/doi/abs/10.1017/S0022278X09999999
[5] http://www.digitallibrary.org/doi/abs/10.1017/S0022278X09999999
[6] http://www.digitallibrary.org/doi/abs/10.1017/S0022278X09999999
[7] http://www.digitallibrary.org/doi/abs/10.1017/S0022278X09999999
[8] http://www.digitallibrary.org/doi/abs/10.1017/S0022278X09999999
[9] http://www.digitallibrary.org/doi/abs/10.1017/S0022278X09999999
[10] http://www.digitallibrary.org/doi/abs/10.1017/S0022278X09999999

Phurua Sanctuary RESORT & SPA, LOEI PROVINCE, THAILAND

SITE SPECIFIC ART.

บทที่ 4 ผลงานสร้างสรรค์กับพื้นที่

วิเคราะห์พื้นที่การติดตั้ง

จากสถานที่ที่เลือกสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานคือ ภูเรือแข่งชั่วคราว รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลยนั้น เป็นโครงการที่ก่อสร้างขึ้นท่ามกลางพื้นที่ที่ชุ่มน้ำ รายล้อมไปด้วยธรรมชาติ ท่ามกลางแมกไม้อันร่มรื่น พื้นที่สมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก รวมถึงในการก่อสร้างโครงการนั้น ผู้ออกแบบได้คำนึงถึงทฤษฎีฮวงจุ้ย ศาสตร์ยุคโบราณที่ยังถูกใช้ในปัจจุบัน ทฤษฎีของลมและน้ำ ที่ว่าด้วยเรื่องของสมดุลของหยินกับหยาง ความเป็นลบเป็นบวกของพลังงาน และธาตุของวัตถุต่างๆ พื้นที่หนึ่งพื้นที่มีพลังงานที่แตกต่างกัน ทฤษฎีฮวงจุ้ยถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขพื้นที่ ให้เหมาะสมกับผู้ใช้งาน ตามความเชื่อแล้วหากไม่จัดการพื้นที่ให้พลังงานเกิดความสมดุล มีความเหมาะสม บ้างก็อ้างเรื่องโชคละตา ความอับมงคล แต่จริงๆ แล้วสาระสำคัญอยู่ที่ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ลักษณะเฉพาะของมนุษย์ กับ พื้นที่ดิน สภาพแวดล้อม และพลังงานต่างๆ จากฟ้า และโลกรอบทิศ มาประกอบกับการคำนวณเพื่อวางตำแหน่งที่เหมาะสมที่สุด บรรลุวัตถุประสงค์ในการออกแบบมากที่สุด

ภาพที่ 60 บรรยากาศยามค่ำคืนภายในโครงการ

(ภาพบรรยากาศจำลอง ทางเดินภายในโครงการภูเรือแข่งชั่วคราว รีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดเลย โดย ผศ. เอกพงษ์ ตรีตรง)

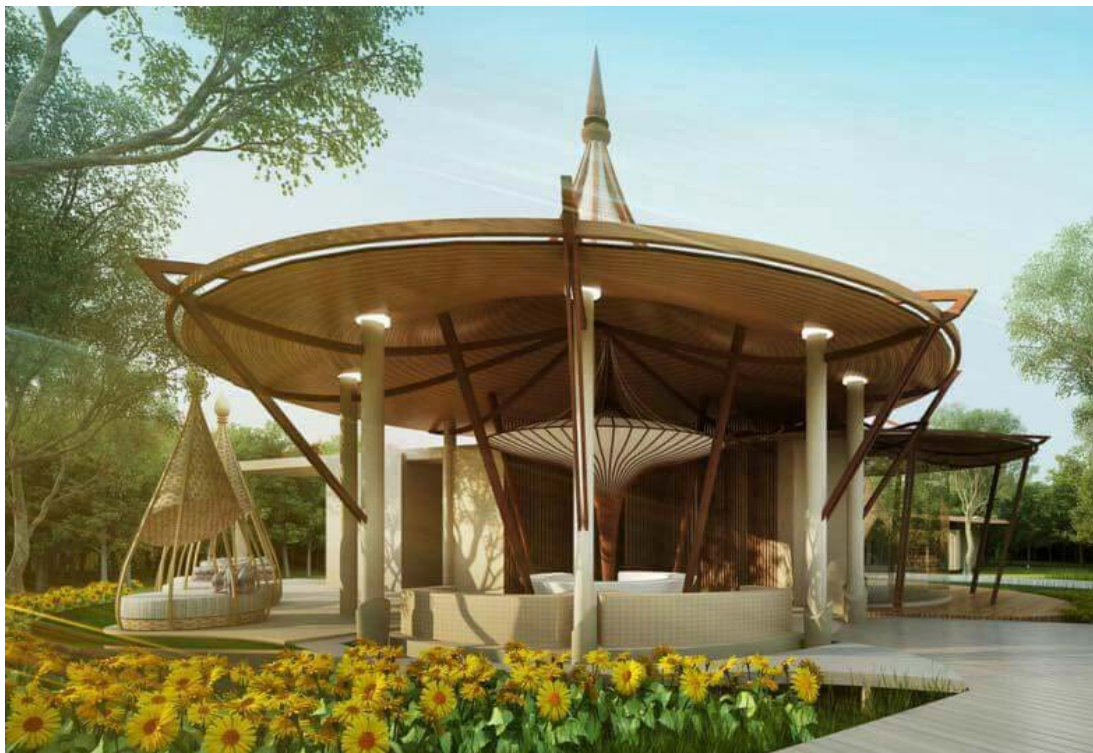
ทฤษฎี LESS IS MORE โดย ลุดวิก มีส ฟาน เดอร์ โรห์

เริ่มเป็นที่นิยมในยุค 1980 ที่ลอนดอนและนิวยอร์ก โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากลัทธิ ZEN จากประเทศญี่ปุ่น ที่อธิบายว่าความงามเกิดจากการเปิดพื้นที่ สร้างพื้นที่ที่สงบ สวยด้วยความน้อยและนิ่งโดยรับเอาความเป็นธรรมชาติเข้ามาสู่พื้นที่ ผู้ที่นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้คือ ลุดวิก มีส ฟาน เดอร์ โรห์ มีอิทธิพลการออกแบบเครื่องเรือนยุคใหม่ การออกแบบสถาปัตยกรรมที่เรียบง่ายหันมาใช้อุตสาหกรรมในการผลิตชิ้นส่วนต่างๆตลอดจนการอำนวยความสะดวกภายในอาคารมากขึ้น กลุ่มนี้อธิบายความสวยงามว่าเกิดจากความเรียบง่ายในการเลือกใช้วัสดุ และการจบงานที่เรียบง่าย ไม่ต้องมีสีสันทึบหรือ ลวดลายมากมายเหมือนกับงานยุคคลาสสิก คำนิยามที่ว่า "น้อยคือมาก" เป็นสาระสำคัญของทฤษฎีนี้ และแนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อการออกแบบจนถึงปัจจุบันเพื่อเสริมสร้างความมีชีวิตชีวาที่สมบูรณ์ให้กับพื้นที่มากยิ่งขึ้น จึงทำการออกแบบผลงานประติมากรรมธรรมชาติ เพื่อตกแต่งรายละเอียดต่างๆ โอบอุ้ม หุ้มห่ออำพรางเนื้อวัสดุสมัยใหม่ให้กลมกลืนกันเป็นเนื้อเดียวกับธรรมชาติ รอบข้าง ตามวัตถุประสงค์ของผู้ออกแบบโครงการที่ต้องการความเป็นหนึ่งเดียวกัน การอยู่ร่วมกันของทุกสรรพสิ่งอย่างลงตัว

อีก 1 ทฤษฎีที่ผู้ออกแบบโครงการ คำนึงถึงคือ ทฤษฎี 5 หลักการแห่งสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ของ เลอคอร์บูซีเย 5 หลักการ คือ 1. ระดับยกสูง 2. หลังคาแบนใช้สอยได้ 3. กรอบตกแต่งอาคารที่เป็นอิสระ 4. แปลนอิสระพื้นที่เชื่อมต่อ 5. หน้าต่างแนวนอน เป็นหลักการที่ช่วยให้งานออกแบบเรียบง่าย ได้พื้นที่ใช้สอยรูปแบบใหม่ ที่จะทำให้สถาปัตยกรรมถูกออกแบบอย่างไร้ขีดจำกัด ทั้งบ้านหลังเล็กๆไปจนถึงอาคารสูงในยุคปัจจุบัน ต่างนำเอาแนวคิดของเลอคอร์บูซีเย มาประยุกต์ใช้กับการออกแบบงานสมัยใหม่ทั้งสิ้น (เอกพงษ์ ตรีตรง, 2559)

กรอบแนวความคิดและรูปแบบของผลงาน

ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อติดตั้งกับสถานที่นั้น ได้วางกรอบแนวความคิดในการตกแต่งพื้นที่ไว้ดังนี้คือ ให้ความสำคัญกับส่วนต้อนรับ เป็นส่วนแรกที่ต้องการสร้างความประทับใจแรกให้กับผู้เข้าพักอาศัย ตัวอาคารที่ถูกออกแบบไว้ให้เปิดโล่ง ลมพัดผ่าน ตั้งอยู่ท่ามกลางแมกไม้ บนพื้นที่ยกสูงขึ้นจากพื้นดินเดิม ส่งเสริมให้ตัวอาคารดูโปร่ง สบาย สีสันทึบของตัวอาคารที่เป็นสีธรรมชาติดูสบายตา ประกอบกับเส้นสายที่โค้งรับกันอย่างลงตัวของโครงหลังคา มีเส้นค้ำยันกับเสาเพื่อเสริมความแข็งแรง เส้นตั้งของเสาอาคารที่ทําเป็นทรงกลมเพื่อลดความกระด้าง มีซุ้มที่นั่งพักผ่อน แยกตัวออกจากอาคาร เพิ่มความรู้สึกเป็นกันเอง การกำหนดแนวคิดรวมของการออกแบบคือ สายน้ำแห่งชีวิต หมายถึงการเริ่มต้นที่สายน้ำ นำพาสิ่งมีชีวิตต่างๆมาสู่พื้นที่ ก่อเกิดเป็นความอุดมสมบูรณ์ การเจริญเติบโต งอกงามของพรรณไม้นานาชนิด

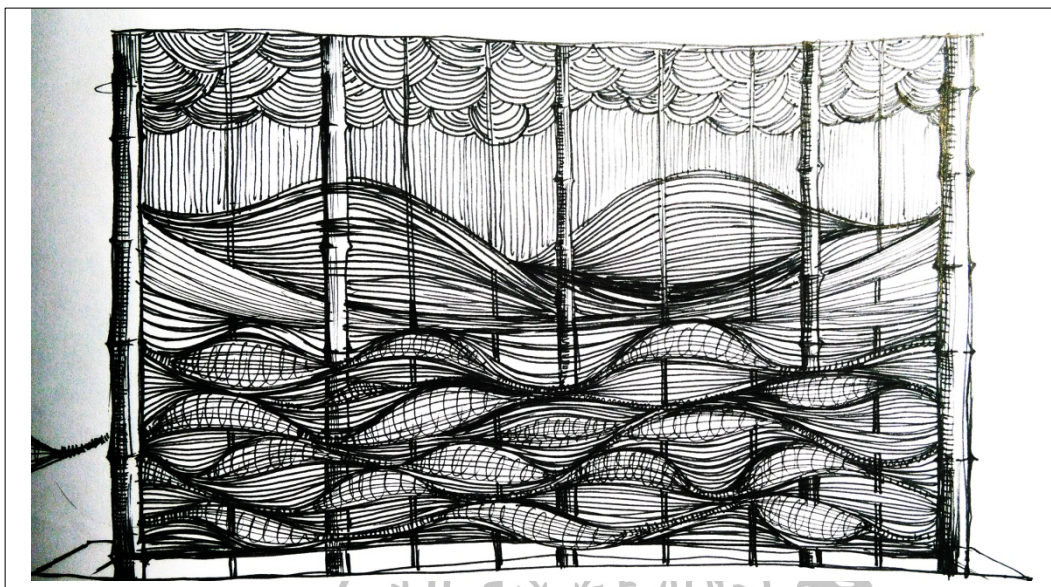

ภาพที่ 61 อาคารต้อนรับ

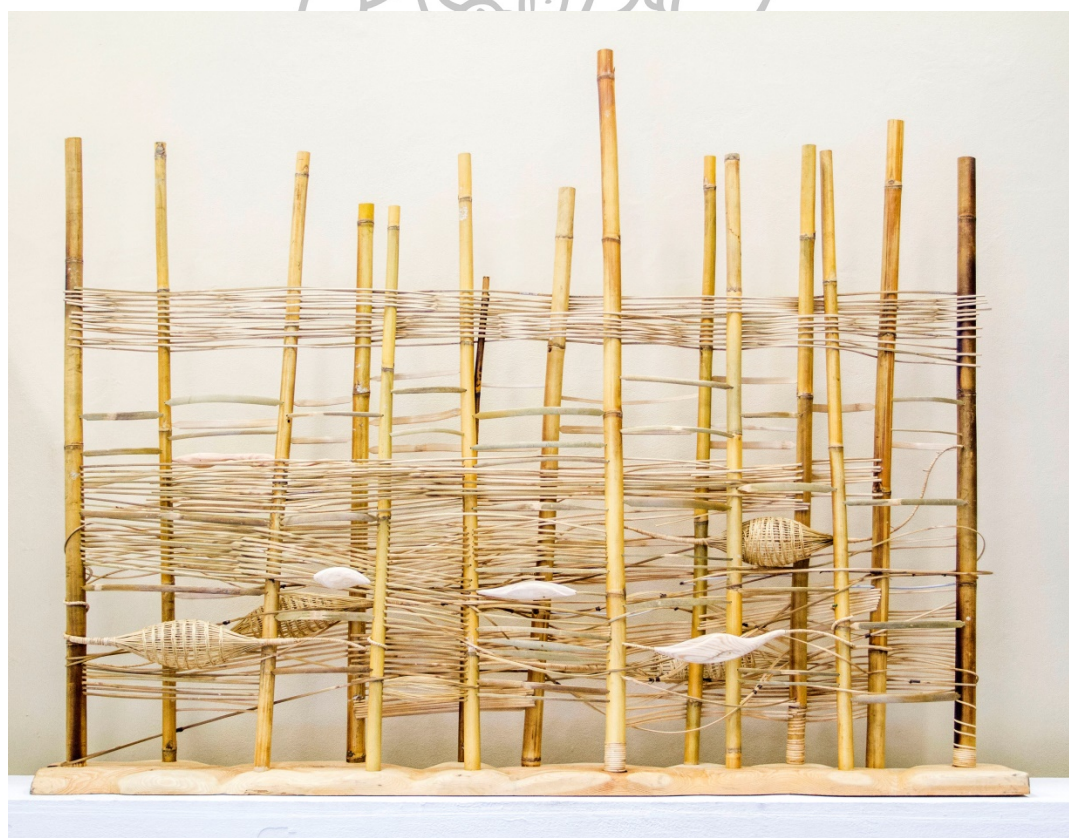
(ภาพบรรยากาศจำลองอาคารต้อนรับ(Reception) โดย ผศ. เอกพงษ์ ตรีตรง)

รูปแบบของผลงานสร้างสรรค์

ด้วยการออกแบบที่ลงตัวของอาคาร ที่ดูกลมกลืนกับพื้นที่โดยรอบในรูปแบบ Semi - Outdoor อากาศถ่ายเทสะดวก ทำให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้พบเห็นหรือผู้ที่เข้าพักรอแล้ว หากแต่ที่น่าจะมีการออกแบบในส่วนของที่นั่งพักรอ ให้กลมกลืนกลมไหล เชื่อมสัมพันธ์กันมากขึ้น ระหว่างพื้นที่นั่ง และเสา เลื้อยยาวไปถึงหลังคาอาคาร คำนึงถึงวัสดุที่ทนต่อสภาพดิน ฟ้า อากาศ ให้เกิดความงามความลงตัว เป็นการเสริมประสานให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแท้จริง

ภาพที่ 62 Partition No.2 ภาพร่างฉากกั้นบริเวณส่วนต้อนรับ ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตริมน้ำ

ภาพที่ 63 ภาพผลงานจริง ฉากกั้นในส่วนต้อนรับ

ภาพร่างผลงานที่นำเอาภูมิปัญญางานหัตถกรรม มาใช้ในการสร้างสรรค์ นำมาประดับ ตกแต่งอาคาร เพื่อสื่อแสดงถึงควมมีชีวิตชีวา อ่อนช้อยตามธรรมชาติ เรื่องราวของสายน้ำที่นำพา ชีวิต มาสู่พื้นที่ ลื่นไหลไปสู่ทุกส่วนของโครงการ

การจำลองติดตั้งผลงานกับสถานที่

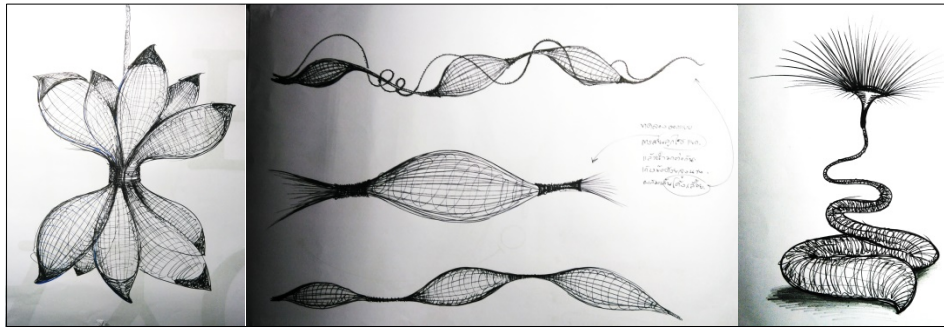

ภาพที่ 64 ภาพจำลองการติดตั้งผลงานกับสถานที่ ในส่วนอาคารต้อนรับ

ภาพที่ 65 ภาพรายละเอียดผลงาน ในส่วนอาคารต้อนรับ

ภาพที่ 66 แบบร่างผลงานที่ใช้ในส่วนต่างๆของอาคาร

จากการทำงาน รวบรวมเอาภูมิปัญญางานหัตถกรรมมาสร้างเป็นประติมากรรม
 ธรรมชาตินั้น ยังคงมีอีกหลายจุดที่จะทำการสร้างสรรค์ผลงานเข้าไปติดตั้งในพื้นที่ ซึ่งจะทำการระบุ
 และดำเนินการเพิ่มเติมในครั้งที่สองของการแก้ไขเอกสารวิทยานิพนธ์ อีกหนึ่งส่วนที่จะทำการติดตั้ง
 คือ ภายห้องพัก โดยการออกแบบให้เป็นผลงานศิลปะที่มีประโยชน์ใช้สอย (Functional Art) ติดตั้ง
 ในหลายๆจุดของพื้นที่ มีทั้ง Art Object และ Installation Art ติดตั้งกับผนัง บนพื้น และเพดาน
 เช่น หัวเตียง ที่แขวนผ้า โคมไฟผนัง โคมไฟตั้งโต๊ะ ของใช้ต่างๆภายในห้องนอน ห้องน้ำ เป็นต้น

ภาพที่ 67 ภาพจำลองการติดตั้งโคมไฟกับห้องนั่งเล่น ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากดอกไม้เลื้อย

ภาพที่ 68 ภาพจำลองการติดตั้งโคมไฟกับห้องนั่งเล่นห้องนวด และโคมไฟตั้งโต๊ะ ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากเมล็ดฝนโพรยปราย ดอกไม้เบงบาน

ภาพที่ 69 ภาพจำลองการติดตั้งโคมไฟกับห้องนอน ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการออกแบบของเมล็ดพันธุ์

ข้อควรคำนึงในการสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์ผลงานให้เข้ากันกับพื้นที่เฉพาะนี้ มีข้อควรคำนึงในหลายๆด้าน โดยตัวโครงการเป็นรูปแบบของ Semi Outdoor หากเป็นในส่วนที่มีตัวแปรที่ควบคุมไม่ได้ในเรื่องของ ลม น้ำ ฟ้า อากาศ สิ่งแรกที่ต้องคำนึงถึงคือวัสดุที่มีความทนทาน หรือคำนึงถึงในเรื่องของการดูแลรักษา ให้มีความคงทน มีอายุการใช้งานที่คุ้มค่าต่อการลงทุนกับผู้ประกอบการ

ในส่วนของผลงานที่ออกแบบสำหรับติดตั้งภายใน เนื่องจากว่าวัสดุที่ใน เป็นวัสดุธรรมชาติ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือการถนอมรักษาเนืองาน ให้มีความคงทน แข็งแรง จุดติดตั้งที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เข้าพักมาเป็นอันดับแรก

บทที่ 5

สรุปผลการสร้างสรรค์และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการสร้างสรรค์

ในการทำวิจัยสร้างสรรค์ ผลงานประติมากรรมเรื่องรูปจิตสัมผัส จากภูมิปัญญางานหัตถกรรมศิลป์ เพื่อตกแต่ง ภูเรือแขงชั่วรี รีสอร์ททแอนด์สปา จังหวัดเลย นี้ได้มีการจัดเรียงกระบวนการสร้างสรรค์ วิเคราะห์และบันทึกขั้นตอนการทำงานไว้อย่างเป็นระบบในแต่ละบท

เริ่มต้นจากความสนใจและผูกพันกับวิถีชีวิตชาวบ้าน ความเรียบง่าย ไม่เร่งรีบ เกิดเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตที่เรียกกันทั่วไปว่า Slow Life กลายมาเป็นแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน และแนวทางหลักในการสร้างสรรค์คือ การสืบสานภูมิปัญญา สืบสานวิถีชาวบ้านให้คงอยู่ตลอดไป และด้วยการนำมาผสมผสานกับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่เลือกมาคือ ภูเรือแขงชั่วรี รีสอร์ททแอนด์สปา จังหวัดเลย เป็นโครงการที่ออกแบบโดยเน้นเรื่องการอยู่อาศัยที่พึ่งพากันและกัน เน้นเรื่องความเป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับแนวเรื่องทีพูดถึงการเจริญเติบโต งอกงามของเมล็ดพันธุ์ ที่เลื้อยไหลกลมกลืนไปกับสถานที่ กำหนดแนวคิดหลักในการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เข้ากับพื้นที่ Sites Specific Art คือ สายน้ำแห่งชีวิต ที่บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ที่มาพร้อมกับสายน้ำ เม็ดฝนโปรยปราย ดอกไม้เบ่งบาน ทำให้มีความเป็นเอกภาพกับพื้นที่ สร้างความประทับใจให้กับลูกค้าที่เข้าพักอาศัย ให้มีความรู้สึกใกล้ชิดธรรมชาติในทุกๆที่ สร้างความเพลิดเพลินใจเสริมสร้างจินตนาการในการรับชม ผ่อนคลาย ทั้งกายและใจไปพร้อมๆกัน

ผลที่ได้รับจากงานวิจัยนี้คือเกิดการนำเอาองค์ความรู้มาสร้างสรรค์เป็นผลงานใหม่และผู้วิจัยเข้าใจในงานหัตถกรรมศิลป์การจักสานไม้ไผ่มากยิ่งขึ้น สิ่งหนึ่งที่จะตามมาคือเกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เยาวชนหรือผู้ที่สนใจในงานหัตถกรรมศิลป์พื้นบ้าน และเกิดการสร้างรายได้ที่มากขึ้นระหว่างผู้วิจัยและชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้จากไม้ไผ่และความมั่งหวังที่สำคัญ ของงานวิจัยชิ้นนี้คือการที่ทำให้อาชีพการจักสานนี้ไม่สูญหายไปจากชุมชน และเกิดเป็นธุรกิจสร้างสรรค์ให้แก่คนรุ่นใหม่สืบต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างสรรค์งาน

เนื่องจากว่า เป็นการทำงานที่ต้องดำเนินการไปพร้อมกันกับทีมงานก่อสร้างอีกหลายส่วน จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการติดตั้งให้ดี รวมไปถึงต้องมีการเตรียมความพร้อมในการรับกับสภาพความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของภูมิอากาศ ทั้งนี้ควรมีการวางแผนที่รัดกุม รอบคอบ มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง ราบรื่นตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

รายการอ้างอิง

- เกษม ก้อนทอง. (2549). **ศิลปะสื่อประสม**. กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณาการ.
- บ้านจอมยุทธ์. (2559). **การนำมาใช้ประโยชน์**. เข้าถึงเมื่อ 15 มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก
http://www.baanjomyut.com/library_2/extension-2/bamboo/01.html
- ปฐมพงษ์. (2559). **หัตถกรรมไทยสู่ Innovative Craft**. เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก
<http://www.atsmecm.org/index.php?modules=article&file=view&id=1350008928>
- ประติมากรจุมพล. (2559). **ผลงาน**. เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก
<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=woodsculpture&group=3>
- รีนา ศรีวรสาร. (2559). **ภูมิปัญญาท้องถิ่น**. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก
<http://nunsriworasarn3.Blogspot.com/2013/03/local-wisdom-2-local-wisdom-popular.html>
- โรงเรียนเทพศิรินทร์ร่มเกล้า. (2559). **ศิลปะประยุกต์**. เข้าถึงเมื่อ 9 มกราคม. เข้าถึงได้จาก
<http://artdsr.blogspot.com/p/applied-art.html>
- วิริยะและสุพน. (2559). **วัสดุและเศษวัสดุ**. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก
<https://kru1plaka.wordpress.com/k2/>
- สารานุกรมเสรี. (2559). **การจักสาน**. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก
<https://th.wikipedia.org/wiki/การจักสาน>
- _____. (2559). **การออกแบบ**. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก
<https://th.wikipedia.org/wiki/การออกแบบ>
- _____. (2559). **ศิลปะกับพื้นที่**. เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก
<https://th.wikipedia.org/wiki/ศิลปะกับพื้นที่>
- อินโฟซิสเทค. (2559). **OTOP**. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก
<http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=170611>
- เอกพงษ์ ตรีตรง. (2559). **4DNA**. กรุงเทพฯ: เอส โอ ฟูล พรินติ้ง เซอร์วิส.
- devonshire. (2559). **อยู่อย่างชาวใต้**. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม, เข้าถึงได้จาก
<http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=devonshire&month=17-06-2009&group=9&gblog=31>
- Pantip. (2559). **วัฒนธรรมไม้ไผ่และการจักสาน หลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี**. เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก <http://topicstock.pantip.com/library/topicstock/2007/05/K5376036/K5376036.html>

raicyber. (2559). **ความเป็นมาของเครื่องจักสานไทย : การจักสาน**. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม. เข้าถึงได้จาก <http://rattan.raicyber.com/?p=1337>

somlakning. (2559). **ประวัติความเป็นมาของการจักสาน**. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก <https://somlakning.wordpress.com/ประวัติความเป็นมาของการจักสาน>

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นายธีระพงษ์ ธรรมเจริญ
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 37/2 หมู่ที่ 10 ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี 22130
ที่ทำงาน	บ้านเลขที่ 37/2 หมู่ที่ 10 ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี 22130
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2544	ปริญญาตรี ศป.บ. (จิตรกรรม) สถาบัน มหาวิทยาลัยบูรพา
พ.ศ. 2559	ปริญญาโท สาขาศิลปะการออกแบบ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2545-ปัจจุบัน	เจ้าของกิจการ, นักออกแบบอิสระและช่างภาพอิสระ
พ.ศ. 2559	ช่างภาพถ่ายภาพงานรับเสด็จ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นำเสนอผลงาน The 3 th International Creative Art Disseminating (ICAD) 2016 ได้รับการคัดเลือกเป็น 1 ใน 20 Young Designer Selection จากงาน INNOVATIVE CRAFT AWARD 2016

